

Zelena luč iz teme

KO SO TEMNE ULICE IN STANOVANJA PRICELA TUDI ŠIRŠO JAVNOST OPOZARJATI, DA S PRESKRBO ELEKTRIČNE ENERGIJE NEKAJ NI V REDU, JE IZ TEME ZASIJALA ZELENA LUČ ZA RAZPRAVE O TEM TAKO POMEMBNEM VPRASANJU.

OGLAŠAMO SE TUDI LITOSTROJCI. NE ZATO, KER BI POSTALI PAMETNI SELE OB ZELENEM PREBLISKU, TEMVEČ KER TOKRAT UPAMO IN PRICAKUJEMO, DA BO NAS GLAS IMEL SVOJO TEZO IN NE BO ZAMRL V TIŠINO KOT VSE NASE DOSEDANJE ZELJE, PREDLOGI IN ZAHTVE, KI SMO JIH GLEDE NASIH ODNOSOV Z ELEKTROGOSPODARSTVOM IZRAZALI OB RAZLIČNIH PRILOŽNOSTIH.

Naša izkaznica

Letno porabi Litostroj nad 0,4 odstotkov vse v Sloveniji proizvedene električne energije in približno 7.000 kW moči nam mora biti na voljo v elektrarnah, da bi so pokrite naše dnevne potrebe. Smo torej kar pomemben porabnik električne energije.

Hkrati smo proizvajalci strojne opreme za hidroelektrarne, torej tiste energetske objekte, ki dajejo blizu polovico moči jugoslovanskemu električnemu om-

L. Solc, dipl. ing.

režju. Z izdelavo 220 turbin in njihove pomožne opreme smo v sodelovanju z Metalno iz Maribora in zagrebškim Rade Končarjem dali jugoslovanskim hitroelektrarnam nad 3.200.000 kW. To je prav čeden delež ob primerjavi, do dosega celotna instalacija v naših hidro- in termoelektrarnah približno 8.000.000 kW.

Sodimo, da imamo zaradi tega v rokah dovolj veljavno izkaznico za vključitev v krog, ki naj soodloča pri reševanju električnih vprašanj, in da elektrogospodarstvo našega glasu ne sme preslišati.

Dvakrat tepeni

Neurejena preskrba z električno energijo nas tepe po dveh planih: z redukcijami v prejemanju potrebne pogonske energije in z onemogočanjem trajne zaposlit-

ve podjetja po njegovem osnovnem proizvodnem programu, to je pri proizvodnji investicijske opreme za hidroelektrarne.

Redukcij električne energije, ki jim vselej slede podaljšanja dobavnih rokov, nam inozemski kupci ne priznavajo kot višje sile in opravičila. Poleg manjšega zaslužka zaradi izpada produkcijskih ur nam povečujejo gospodarsko škodo še penali, ki jih je treba odšteti zaradi zamujenih rokov. Redukcije jeseni 1964 do 1967 so nas močno prizadele. Tudi redukcije v letošnjem septembru ne bodo brez posledic, čeprav smo dobili le 13 % energije manj, kot smo načrtovali.

Udarce po drugi strani si je treba ogledati bližje. Njihove posledice so globlje, delno tudi nepopravljive.

Naročil premalo ali preveč

Naš živahen gospodarski razvoj odseva v hitrem naraščanju potreb po električni energiji: pred 10 leti smo je potrebovali samo polovico tega, kolikor je potrebujemo danes; že čez 10 let jo bomo morali proizvajati dvakrat toliko. Ob tolikšnem naraščanju bi morali sproti in zelo hitro postavljati nove elektrarne po skrbno vnaprej pripravljenih obveznih in med republikami usklajenih dolgoročnih načrtih.

Dolgoročni načrtov izgradnje novih energetskih objektov žal ni. Zato — kljub obilici vode in

premoga — nismo sproti gradili novih elektrarn. Pomanjkanje energije poizkušamo reševati z različnimi hipotetičnimi objekti iz na hitro postavljenih kratkoročnih načrtov.

Zaletavo reševanje elektroenergetike ima za Litostroj kot edinega domačega proizvajalca vodnih turbin zelo težke posledice: namesto da bi elektrogospodarstvo zagotavljalo podjetju letna naročila v stalni višini njegovih zmogljivosti, mu daje v splošnem premalo naročil, včasih pa preveč. Tako se spreminjajo višine letnih naročil turbinske opreme za domače potrebe med skrajnostima 104 tone (leta 1968) in 3980 ton (leta 1966). Kdo bi mogel pri takem nihanju naročil planirati proizvodnjo in v redu izpolnjevati rokove obveznosti? Se dobro, da nam je uspelo zadržati potrebne strokovnjake z razširitvijo proizvodnega programa na druge veje. Pričakovali smo, da se bodo na širši črti različnih izdelkov letna naročila izravnala. Tako je tudi bilo.

Elektrogospodarska podjetja, ki nam zamerijo to ali ono zamudo, bi se morala najprej vprašati, ali pravilno zaposlujejo domačega proizvajalca.

Neprimerni odnosi

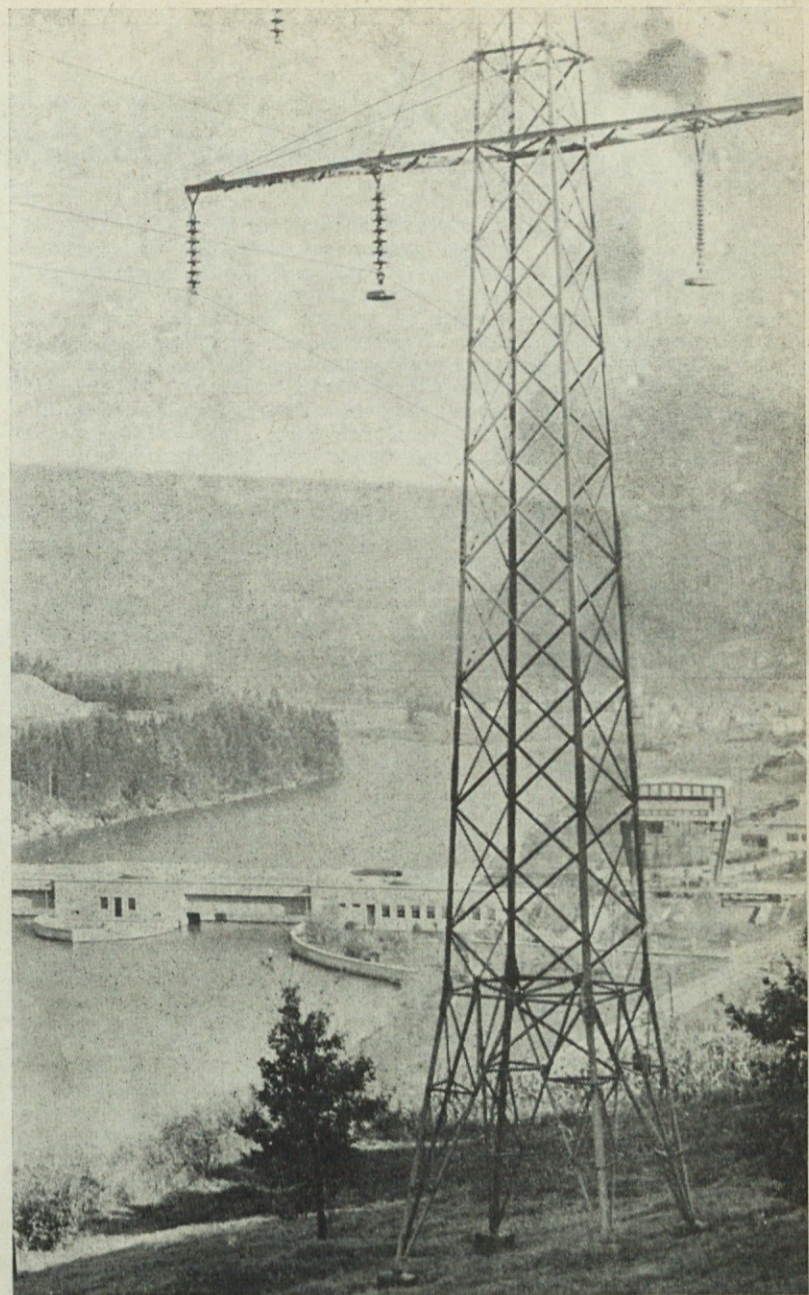
Pomudimo se ob vprašanju, kako omogočajo elektrogospodarska podjetja strokovni razvoj domačim proizvajalcem opreme!

Ugotovimo lahko, da so odnosi elektrogospodarstva do Litostroja vse prej kot taki, kakršne si želimo in ki so tudi logični: v gospodarstvu iste države mora ena gospodarska veja oplajati drugo v skupnem prizadevanju po gospodarski moči države kot celote.

Imamo redke primere, ko se je to ali ono podjetje zavedalo svoje dolžnosti in prispevalo svoj delež k strokovnemu dvigu Litostroja. Med poslednjimi takimi svetlimi primeri moramo omeniti odobritev agregata IV v HE Moste, ki naj kot prva litostrojaska črpalna turbina prinese domačemu podjetju začetno referenco s tega za nas še novega področja hidravličnih strojev.

Na splošno pa stoji elektrogospodarstvo ob strani, kot da ga ne zadeva strokovni razvoj domačega proizvajalca strojne opreme za hidroelektrarne. Prepušča Litostroju, da sam nosi vso finančno težo znanstvenih in laboratorijskih raziskav, brez katerih se podjetje ne more obdržati na površini. Ne prispeva niti pare k naši težnji po obvladanju vseh področij sodobne izdelave hidravličnih strojev in prepušča pridobivanje potrebnih referenc naključju ali redkim navdušenecem iz svojih vrst, ki jim je pri srcu rast domačega podjetja.

Pri vsem tem se nekatera elektrogospodarska podjetja ne sramujejo zahtevati od Litostroja poleg najnižje cene take tehnične rešitve, ki jih sploh nihče ne more dati. Take zahteve razumemo kot grožnje, da bo sicer naročilo odšlo v inozemstvo. Že večkrat smo poudarili, da se ne bojimo primerjave naših ponudb z inozemskimi niti v pogledu tehničnih rešitev niti v pogledu cene, smo pa odločno proti nameri domačega kupca, ki si prizadeva pri domačem proizvajalcu uveljaviti ostrejša merila, kot bi jih uporabil pri naši inozemski konkurenci.

Zakaj taki odnosi? Ni daleč misel, da pomenijo le pripravo za potovanja v inozemstvo...

Ob razmišljanju o mogočem dobavitelju potrebne opreme ie pač postenejši zaman z roko, češ »kaj bi Litostroj!«, in neposreden odhod v inozemstvo, čeprav tudi tako obnašanje predstavnikov elektrogospodarskih podjetij ni brez krivde do nas in do družbe.

Spomeniki nenačrtnosti

Ob reševanju elektroenergetskih vprašanj v stalni časovni stiski nas vznemirja pojav, da v naglici izbiramo za gradnjo objekte, ki bi jim pri načrtnem obravnavanju elektroenergetske problematike ne mogli prisoditi gospodarnosti.

Vzemimo kot primer, da bomo v Sloveniji do leta 1977 poleg 4. agregata v HE Moste, 8. agregata v HE Fali, hidroelektrarn Srednja Drava II in Kobarid ter termoelektrarne Soštanj IV postavili tudi dve plinski elektrarni, in sicer prvo za 69.000 kW na še nedoločenem kraju (Trbovlje?).

Elektrarne, ki jih poganjajo plinske turbine, se odlikujejo po razmeroma nizkih investicijskih stroških in izredno kratkih rokih izgradnje. V državah brez klasičnih energetskih virov, kot sta voda in premog, jih uporabljajo za kritje konic, ker jih je mogoče hitro pognati in ustaviti.

Očividno je, da so nas ob pomanjkanju konične energije silele v izbiro plinskih elektrarn prav njihove dobre lastnosti. Pred slabimi lastnostmi, kot so nujen uvoz celotne opreme in stalno uvažanje lahkih bencinov kot pogonskega goriva najdražje vrste, smo si zatisnili oči. Že tako visoko lastno ceno proizvedene kilovatne ure bomo še dvignili!

V Litostroju smo odločno proti postavljanju plinskih elektrarn. Sodimo, da predstavlja izbira plinskih elektrarn najbolj nazoren primer odklonitev z gospodarne poti, do katerih prihaja, če se elektroenergetika rešuje v preozkem krogu brez pritegnitve širše interesne skupnosti in brez upoštevanja širših gospodarskih interesov.

Plinske turbine štejemo kot pravcati posmeh še neizkoriščenemu bogastvu naših voda in izoblikovanosti dežele, ki ponuja številne možnosti za izgradnjo hidroelektrarn z naravno ali umetno akumulacijo. Smo proti uvažanju opreme! Ali naj elektroenergetika sili naše delavce k zaposlovanju onstran meje? Smo za take rešitve, ki jih obvladamo sami in ki oplajajo naše gospodarstvo, in proti takim, ki ga obremenjujejo.

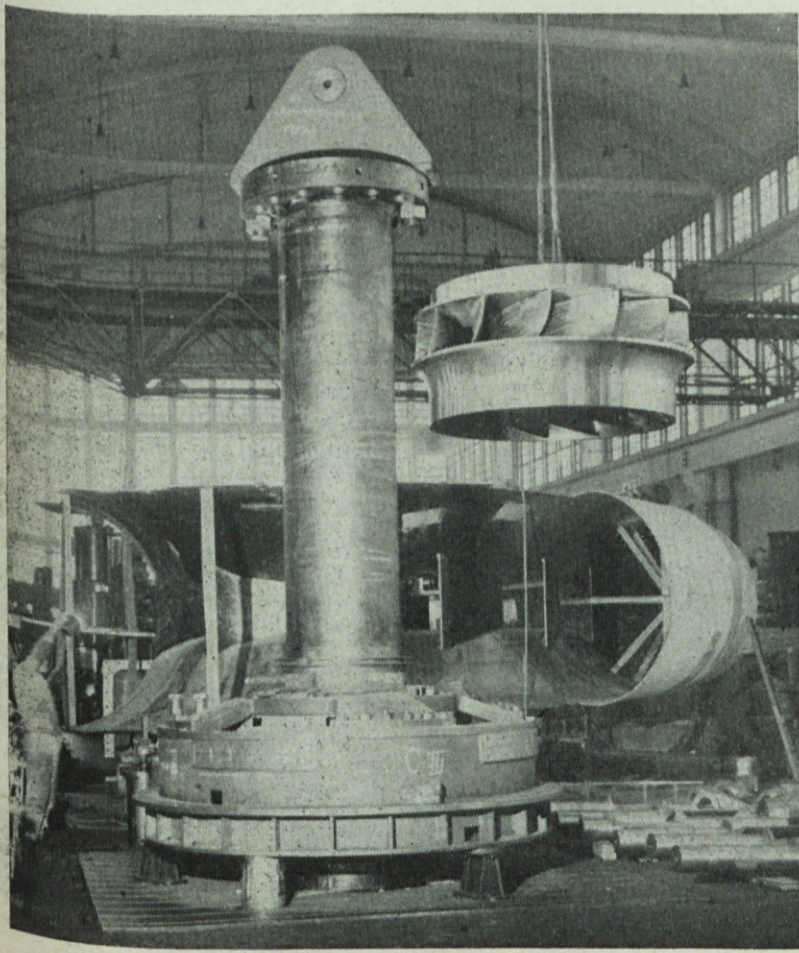
Slišimo, da ima HE Kobarid težave z lokacijskim dovoljenjem in se sprašujemo, kje je enakost meril za varstvo okolja? Zaradi akumulacijskih jezer na Soči ne bo nihče zbolel. Ne moremo pa tega trditi o milijonih kubičnih metrov izpušnih plinov, ki bi jih pošiljale plinske turbine pod že tako zastrupljeno nebo zasavskih revirjev. Naj se nihče ne izgovarja, da bodo turbine delale le nekaj ur dnevno! Vsi vemo, da jih bomo zaradi splošnega pomanjkanja energije obremenjevali do skrajnih možnosti.

In končno, ali 129.000 kW res toliko pomeni, da bodo na vsak način potrebni spomeniki naši nenačrtnosti? Kdo jih bo prepričal?

Nepopravljiva škoda

Iz uvodnega referata ing. Sajovica na letošnjem posvetu o elektroenergetiki Slovenije povzeli (Nadaljevanje na 7. strani)

HE Mratinje

Pregled devetmesečnega poslovanja

Za nami je že tretje trimesečje poslovanja v letu 1973. Ko pregledujemo bistvene splošno gospodarske tokove, v okviru katerih se je odvijalo poslovanje v teh mesecih, lahko ugotovimo, da so številni novi ukrepi in predpisi, tako zunanji kot notranji, začasno omejili nekatere negativne pojave poslovanja, na primer zmanjšanje terjatev do kupcev, kreditiranje bank gospodarstva, vlaganje v investicije in drugo. Glavne karakteristike poslovanja našega podjetja so še vedno: zaostajanje količinske proizvodnje in finančne realizacije za planskimi predvidevanji, pomanjkanje kadrov, porast materialnih stroškov, zlasti režijskih, ki prehitujejo načrt in proizvodnjo, ter močan porast nedokončane proizvodnje.

Ogledali si bomo odvijanje in terne realizacije za celotno poprikaz fizičnih rezultatov skupne in blagovne ter blagovne in interne realizacije za celotno podjetje po TOZD.

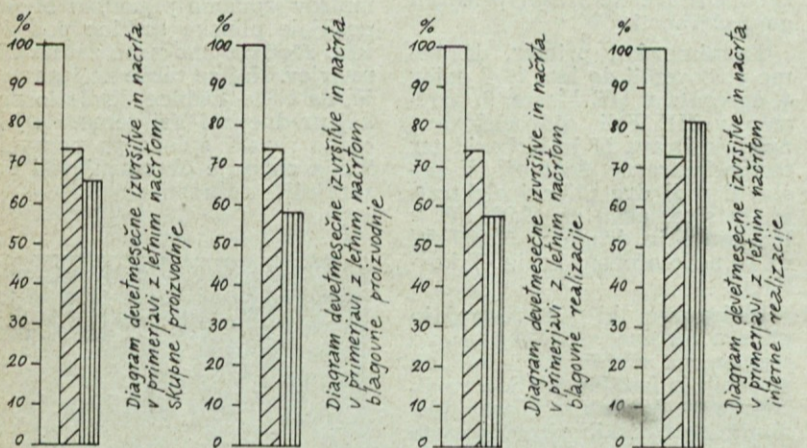
Naziv proizvoda	Izvršitev načrta %	Izvršitev let. načrta %	Odnos proti I—IX 1972 %
Vodne turbine	59,9	42,8	93,1
Črpalke	85,1	62,7	94,7
Žerjavi in reduktorji	98,9	88,3	60,0
Oprema za cementarne	132,5	106,9	115,5
Diesel motorji	70,9	53,9	114,5
Talna transportna sredstva	67,0	45,3	74,4
Hidravlične stiskalnice	88,3	71,5	125,6
Strojni deli	65,7	44,3	80,6
Orodje	105,2	77,7	92,7
TOZD FI	74,9	55,3	87,7
Ulitki jeklene litine	106,5	78,0	96,3
Ulitki sive litine	102,5	75,7	114,9
Ulitki specialne litine	102,1	75,7	82,7
Zvarjenci	94,0	69,2	89,2
Odkovki	123,6	91,4	108,6
TOZD PI	101,5	74,7	96,3
Kisik	108,2	81,1	97,2
TOZD IVET	108,2	81,1	97,2
Tiskovine	58,9	53,0	54,6
TOZD ZSE	58,9	53,0	54,6
Skupna proizvodnja	89,4	65,9	92,8
Blagovna proizvodnja	78,9	58,4	90,0
Blagovna realizacija	78,0	57,8	99,5
Interna realizacija	111,8	81,8	98,0

Če bi letni načrt razdelili statično na mesečne načrte, bi morali v teh mesecih finalizirati že 75 % celotne proizvodnje. Naš letni načrt je izpolnjen le 65,9 %. Največja odstopanja od začrtanih smernic opazimo pri vodnih turbinah, strojnih delih, talnih transportnih sredstvih, diesel motorjih, črpalakah, žerjavih in reduktorjih, stiskalnicah in zvarjenci.

Positivna odstopanja ali fizični preseg proizvodnje opazimo le pri opremi za cementarne, orodju, ulitkih vseh vrst in kisiku. Glede na enako obdobje v letu 1972 opazimo za celotno podjetje padec, in to za 7 %. Največja odstopanja opazimo pri talnem transportu, žerjavih, delno tudi pri turbinah, črpalakah in ulitkih.

Pri proizvodnji zadnjih mesecev ugotovimo, da je delno nanjo vplivala sezona, kar je posledica dopustov. Nedokončana proizvodnja se kopiči in lahko pričakujemo, da bo v prihodnjih mesecih večji porast fizične izvršitve načrta, saj je glavna finalizacija predvidena proti koncu leta. Vzrokov, zakaj ni dosežen fizični načrt proizvodnje in zakaj se kopiči nedovršena proizvodnja, je veliko. Zato se moramo potruditi, da jih, če je le mogoče, odstranimo.

Kumulativni pregled skupne in blagovne proizvodnje ter blagovne in interne realizacije za celotno osnovno proizvodnjo ponazarjamo z naslednjimi stolpciastimi grafikoni.

Legenda: □ letni načrt, ▨ devetmesečni načrt, ■ devetmesečna izvršitev

Fakturirana realizacija

V zadnjih mesecih so terjatve do kupcev v rahlem upadanju; na tem področju smo zasledili pozitivne izboljšave. Ladjedelnice in večji kupci investicijske opreme so še vedno v zaostanku s plačili. Denarni prilivi kljub težki finančni situaciji v našem gospodarstvu niso bili majhni,

toda več kot polovico prejetega denarja smo porabili za plačila dobaviteljem. Tudi zaloge nedokončane proizvodnje so močno naraščale in s tem premočno vezale razpoložljiva denarna sredstva.

Gibanje fakturirane realizacije brez interne realizacije za domači trg in izvoz nam pokažejo spodaj navedeni podatki.

	Izvršitev načrta I—IX %	Izvršitev letnega načrta %	Odnos proti I—IX v l. 1972 %
Domači trg	97,2	72,4	79,9
Izvoz	57,3	44,0	148,6
Podjetje	85,6	64,3	87,8

Osební dohodki

Osební dohodki so se v poletnih mesecih zmanjšali v večini dejavnosti. To velja še posebno za industrijo, kjer čutimo sezonski vpliv dopustov.

V naši gospodarski organizaciji ne občutimo sezonskega vpliva rednih dopustov na osebne dohodke.

Izplačila so se odvijala v skladu z načrtom in proizvodnjo, kar je razvidno iz spodnjega pregleda.

Izplačila so se odvijala v skladu z načrtom in proizvodnjo, kar je razvidno iz spodnjega pregleda.

	Izplačano po mesečnem načrtu %	Izplač. glede na letni načrt %	Izplač. glede na leto 1972 %
julij	43,6	7,9	107,6
avgust	92,5	7,9	109,2

Če primerjamo poprečna izplačila naše gospodarske organizacije z republiškim poprečjem, vidimo naslednje:

	Mesec julij din	Mesec avgust din
Republiško poprečje na osebo	2.262,00	2.310,00
Republiško poprečje kovin. stroke	2.030,00	2.160,00
Poprečje naše gospodarske org. (brez ostalih izpl.: honorarci, zunanji sodelavci ipd.)	2.176,40	2.200,00
Poprečje naše gospodarske org. (z ostalimi izplačili)	2.201,80	2.227,30

Izpolnjevanje plana v FI

Bežen pogled na razpredelnico je vsekakor zadovoljujoč. Mnogo črnega — to pomeni tudi že mnogo proizvedenega. Sele pogled na koledar ali pa na časovno skalo v razpredelnici nas opozarja, da se tudi poslovno leto prehitro bliža svojemu koncu. Le še oktober, november in december so pred nami — vse zamujeno bo težko nadoknaditi. Na zaostanek nas opozarja tudi šrafura v razpredelnici.

Vrsta proizvoda	Leto	1973											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Turbine	2400	83	166	250	333	414	500	583	666	750	833	916	1000
Talni transport	2200												
Diesel-motorji	1200												
Preoblikovalni stroji	1100												
Črpalke	900												
Žerjavi	800												
Strojni deli	750												
Cementarne	150												
Orodje	130												
Skupno TOZD FI	9630												

Legenda: ▨ Dinamični plan po gospodarskem načrtu, ■ izvršeno

Stanje: 30.9.1973

Toda na zamude ne opozarjamo samo finalistov, temveč vse člane združenega podjetja. Finalisti so namreč le zadnji tekači štafete 4-krat 100 metrov. Če predhodniki ne predajo pravočasno štafetne palice, na koncu tudi svetovni rekorder nič ne pomaga. Ta prisodoba pa je za realizacijo naročil pri finalistih dokaj primerna.

Eden izmed osrednjih problemov pri finalistih je namreč nekompletnost naročil oziroma medsebojna časovna neusklajenost vseh komponent naročil. To je tokrat napisana kritična pripomba, ki je bila med letom že nič kolikokrat izrečena, namenjena pa je organizatorjem proizvodnje. V organiziranem sistemu namreč ne smo biti nobene neskladnosti in nerada.

Po dopustih so se v obdelovalnici lotili dela s polno paro. Z velikim razumevanjem odpravljajo ozka grla in konice tudi ob prostih sobotah in celo ob nedeljah. Zaznavni osvežitvi v proizvodnji pa sta tudi nova generacija absolventov naše industrijsko-kovinarske šole in pa novi, modernejši obdelovalni stroji, ki jih postopoma vključujemo v proizvodni proces.

Organizatorje proizvodnje v širšem smislu smo že ošvrknili, vsem sodelavcem pa še tole: **resen problem je postala disciplina.** Prekasni prihodi na delo, predčasni odhodi z dela, popolni izostanki kakor tudi postajanje v bifejih (še sreča, da so brezalkoholni) nam povzročajo

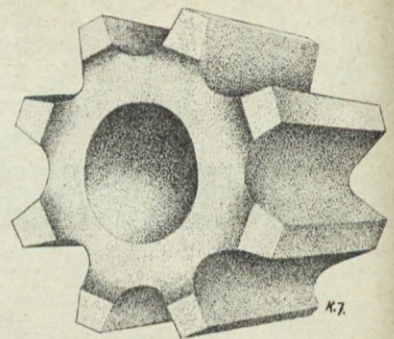
ogromno neizračunljivo škodo. Tega problema pa ne more odstraniti noben »orožniški režim«, temveč le dobri zgledi in vplivi dobrih sodelavcev na povzročitelje nerada. Po vodi nam namreč gredo dragocene proizvodne ure, z njimi pa tudi naš dohodek.

To opozorilo ne velja samo za finalistne, temveč za celotno podjetje; vsekakor pa ima vpliv na končne rezultate TOZD FI, seveda poleg drugih vzrokov. Med naše stalne spremljevalce lahko brez oklevanja navedemo še izmet, izgubljene ali med transportom poškodovane strojne dele, okvaro strojev, pomanjkanje finančnih sredstev, ozka grla, slabo planiranje in verjetno še trikrat toliko nenašteti. Toda od jadikovanja se ne da živeti! Bolje je iti smelo na delo in čimveč naštetih ovir odstraniti.

Do konca septembra smo letni plan po vrstah proizvodov izpolnili takole:

	%
cementarne	106,8
žerjavi	88,2
orodje	77,5
preoblikovalni stroji	71,5
črpalke	62,8
diesel motorji	53,9
talni transport	45,3
strojni deli	44,2
turbine	42,6
TOZD FI — skupno	55,2

Kot je razvidno iz razpredelnice, smo rezultate rangirali: cementarne s 106,8-odstotno izpolnitvijo so na prvem mestu, tur-

Iz tega pregleda vidimo, da smo nekoliko pod celotnim republiškim poprečjem in malo nad slovenskim poprečjem kovinske stroke.

Planske zadolžitve za leto 1973 res niso majhne in jih bomo težko dosegli, posebno kar zadeva količinsko doseganje načrta, toda zavedati se moramo, da nam ustvarjanje čimvečjega celotnega dohodka ob istočasnem skrbnem gospodarjenju s sredstvi lahko zagotavlja tudi ustrezne osebne dohodke in akumulacijo. Tako gospodarjenje pričakuje od nas tudi začrtana stabilizacijska politika jugoslovanskega gospodarstva.

S. E.

bine z 42,6 odstotka pa na zadnjem. Merilo za uspešnost po devetih mesecih pa je 75 odstotkov — po načelu: višja številka — boljši rezultat in obratno. Seveda pa je prikazovanje uspešnosti z odstotki tudi krivično. Če nekaj časa se v naših pregledih bobotijo cementarne na prvem mestu, in to s 100-odstotno izpolnitvijo letnega plana. Upravičeno lahko vsakdo pripomni: 150 ton cementarn v enem letu pa res ni težko realizirati.

Da vsaj delno popravimo krivico, ki jo povzroča igra z odstotki, napravimo tokrat nekoliko drugačen pregled uspešnosti po vrstah proizvodov:

	ton
turbine	1.023,3
talni transport	997,9
preoblikovalni stroji	786,6
žerjavi	705,7
diesel motorji	647,6
črpalke	565,4
strojni deli	332,2
cementarne	160,3
orodje	100,8
TOZD FI — skupno	5.319,8

Tako prikazana uspešnost vrst proizvodov nam je z odstotki prikazane uspehe postavila popolnoma na glavo. Tako so se turbine povzpele z zadnjega mesta kar na prvo in tako naprej. Torej moramo biti pri ocenjevanju uspešnosti dokaj objektivni in vsestranski. Vsekakor bi morali k ocenjevanju pritegniti še vrednostne kazalce. Včasih pa zadostuje že en sam: če je ustvarjeni dohodek zadosten za naše osebne in skupne potrebe in da nam omogoča nadaljnji razvoj, potem so rezultati našega dela ravno pravnjani.

V. N.

Nesreče na poti na delo in z dela

Te nesreče so zaradi čedalje večje oddaljenosti delavčevega bivališča od delovnega mesta in v zvezi z izrednim povečanjem različnih prevoznih sredstev tako pomembne, da jih večina držav izenačuje z nesrečami na delu.

Posledice teh nesreč so veliko hujše, kakor so posledice nesreč na delovnem mestu, zlasti je velik odstotek poškodb smrtnim izidom.

Razne države tudi različno definirajo te nesreče. Vendar večina prizna samo tiste nesreče, ki so se pripetile v času, kolikor traja najkrajša pot od doma do delovnega mesta in obratno.

I. S.

Seminar za mlade samoupravljajce

Predsedstvo mladinske organizacije je že v preteklem obdobju organiziralo več izobraževalnih seminarjev za mladinke in mladince, ki že stopajo na pot samoupravljavca in aktivnega oblikovalca odnosov v delovni organizaciji. Tudi seminar, ki je bil v petek, soboto in nedeljo, od 5. do 7. oktobra na Sorici v naši koči, je bil namenjen vsem mladim, ki si šele utirajo pot v kolektivu.

Seminar je bil posvečen predvsem aktualnim dogodkom v naši tovarni in v družbi nasploh. Na seminarju so nam predavali: generalni direktor tov. ing. Marko Kržišnik, inž. Jože Kušar — direktor POAE, ing. Zvone Vol-

oprema za cementarne, čeprav ta veja verjetno za nas ni več tako zanimiva, ker je tovrstnih proizvajalcev že preveč.

V nadaljevanju je direktor primerjal nekatere bilančne podatke, ki kažejo, da se stanje v naši

Omenil je začetek načrtnega reševanja stanovanjske gradnje, ki je dolgoročnega pomena za tovarno oziroma za nas delavce v njej. Program moramo v srednjeročnem in dolgoročnem obdobju uresničiti, sicer so tudi lahko vsi ostali načrti samo »pešek v očih«.

Mlade je tudi obvestil o integracijskih gibanjih. Integracija strojegradnje, katere nosilec smo prav mi (Litostroj), napreduje z vsakim dnem, do resnih združenj pa naj bi prišlo že v letu 1974. Osnove integracijskih gibanj seveda temelje na ustavnih spremembah iz leta 1971.

Ob koncu predavanja je v nekaj besedah orisal politično situacijo v tovarni. Poudaril je, da je organiziranost vseh zavestnih sil (DPO) eden od glavnih pogojev za dobro počutje v kolektivu, dobre medsebojne odnose, kakor tudi za zaupanje v bodočnost.

Po dveipolurni razlagi se je razvila živahna razprava, v kateri je sodelovalo kar deset udeležencev seminarja.

V nadaljevanju programa so nas predsednika upravnega odbora in delavskega sveta, sekretar ZK in predsednik izvršnega odbora sindikata seznanili z aktualnimi dogodki. Ing. Volfand nam je pojasnil, da je politični aktiv oblika dela, kjer usklajujemo akcije in jih razrešujemo.

Posebno zanimiv je bil razgovor o delovanju sindikalne organizacije v Litostroju, katere enot-

ni del bo v bodoče tudi mladinska organizacija.

Prav gotovo so seminaristi iz razgovora političnega aktiva, ki je bil zelo odkrit in prisrčen, ugotovili, da je delo tovarišev, ki opravljajo tako pomembne družbene funkcije, zelo težko in odgovorno. V popoldanskem delu smo poslušali predavanje tov. Ivana Nerada, ki nam je govoril o organiziranosti in razvoju socialistične zveze mladine (SZ MS) Slovenije. Posebno je poudaril organiziranost mladih delavcev v sindikatih.

Več o tem bomo poročali v naslednji številki.

V prvi temi tretjega dne seminarja je tov. Irena Kosmačeva podala v poljudni obliki osnutke republiške in zvezne ustave. Najprej je opozorila mlade, da pri javni razpravi ustave ne gre le za pojasnjevanje ustavnih stališč. V ustavni razpravi moramo v vseh okoljih, kjer ljudje živijo in delajo, izluščiti interese, ki so zanje življenjskega pomena.

Mladi smo še bolj zainteresirani za najnovejšo ustavno dosežke, ki v vse večji meri ustvarjajo realne možnosti za uveljavitev v družbenem življenju. S tem še krepimo družbeno ekonomske odnose in politični položaj delavskega razreda v povezanosti z vsemi delovnimi ljudmi v delovni organizaciji. Tudi komaj kaljen mlad delavec mora biti sposoben, da bo nadzoroval vsa

sredstva enostavne razširjene produkcije in razpolagal z njimi. Tako bo tudi on prispeval k odpravi negativnih antisocialističnih vplivov. Prav tako bomo delovni ljudje prek delegacij v OZD, v KS, interesnih skupnostih in družbeno-političnih organizacijah lahko ustrezno vplivali na politične odločitve vseh družbenih in državnih organov. Zato sta tudi okrepljeni delovna in funkcionalna učinkovitost samoupravnega sistema in odgovornost vseh organov, ki so nosilci pglavitnih nalog v tem sistemu.

Družbena prekosa bo pokazala, ali smo sposobni dokument, kakršen je naša ustava, realizirati v praksi. Naše naloge so v tem trenutku usmerjene v spreminjanje oziroma usklajevanje statutov v občinah ter samoupravnih sporazumov in statutov v delovnih organizacijah. Prav tako bomo seveda tudi svojo organizacijo (ZMS) prilagodili ustavnim spremembam.

Po predavanju je tov. Kosmačeva odgovarjala na vprašanja in razjasnjevala predvsem delegatski odnos v novi ustavi. Seminaristi so bili enotnega mnenja, da je za vse mlade potrebno organizirati seminar, na katerem bomo obravnavali delegatska razmerja na vseh ravneh.

Vseh 39 udeležencev tega — po ocenah mladih verjetno najuspešnejšega — seminarja, kar se bo verjetno pokazalo v praksi, je bilo mnenja, da se moramo v takšnih oblikah večkrat sestati, saj bomo le s pojasnili in vestmi, ki bodo realne, iz prve roke, lahko tudi mi kot delavci in samoupravljavci uspešneje vplivali na odločitve in odnose v delovni organizaciji. **KOB**

Mladi udeleženci seminarja na Soriški planini (Foto Betka)

fand — predsednik UO, Karol Gornik — predsednik DS, Miha Žilavec — sekretar TK ZK, Franc Krajnc — predsednik IO sindikata, Ivo Nerad — sekretar komisije za družbeno ekonomske odnose pri predsedstvu RK ZMS, in Irena Kosmač.

O prvi temi nam je predaval inž. Jože Kušar, delovni naslov pa je bil: Proizvodni proces in organizacija proizvodnje v TZ Litostroj. Vsak zaposlen mlad delavec mora poznati vsebino, način in potek delovnih procesov, v katerih dela in sodeluje kot samoupravljavec, sicer ne bo mogel kot posameznik, povezan z drugimi, vplivati na proizvodnjo in poslovanje, še manj pa na družbeno-ekonomske odnose na ravni TOZD, združene organizacije, niti na potek in smer družbenega napredka.

Tov. Kušar nam je razjasnil vse tiste zamisljene pojme, o katerih mnogokrat govorimo, da so kritični vozeli v naši proizvodnji. Prav tako nam je obrazložil celotno shemo organizacije po TOZD, sektorjih itd. Organizacija proizvodnje kot ena najpomembnejših vej razvoja v naši delovni organizaciji mora stalno napredovati in se prilagajati odnosom v tovarni in na tržišču. Zato je nadaljnja naloga naslednja: prilagajati proizvodni program raziskavi trga, skrajševati proizvodne cikle na tehnično normalne in opravičljive, planirati proizvodnjo tako, da bo moderna in bo dosegala konkurenco na tržišču. Prav tako moramo izboljšati financiranje, ustrezno in moderno zajemati stroške in obračun po TOZD. Diskusija, ki se je razvila po končanem predavanju, se je nanašala predvsem na organizacijsko reševanje odnosov med posameznimi TOZD.

O sobotni temi, katere naslov je bil: Gospodarski položaj in perspektiva TZ Litostroj, nam je predaval tov. gen. direktor ing. Marko Kržišnik. V svojem izvajanju je orisal gospodarska gibanja v Jugoslaviji, Sloveniji in občini Siška. Menil je, da so jugoslovanske gospodarske težave dolgoročnega značaja, predvsem pa so posledica preodprtosti našega tržišča. Trenutno v naši državi ni nobenih povpraševanj po investicijski opremi, zato smo se v naši tovarni tudi močno preusmerili na izvoz. Izvoz nam seveda nalaga posebne pogoje na eni strani (kvaliteta, kvantiteta, roki) in ugodnosti na drugi strani (devizna sredstva, ugled, perspektiva).

Do konca leta 1974 imamo v naši tovarni pokrita naročila skoraj za ves proizvodni program, kar nam olajšuje nekatere rešitve v prihodnosti. Šibka točka je le

tovarni z vsakim dnem izboljšuje, vsekakor pa tudi povprečni osebni dohodki počasi, vendar vztrajno rastejo in so trenutno 2.300 din.

Poseben poudarek je dal našemu perspektivnemu gospodarskemu razvoju. Za našo tovarno je zelo pomemben lasten projektivno-razvojni sektor, kjer naši inženirji in tehniki razvijajo mnoge nove načrte, ki se že uveljavljajo ne samo na jugoslovanskem, pač pa tudi na svetovnem tržišču. V zadnjem času smo posebno uspešni v projektiranju in izdelavi stiskalnic, ki so za nas trenutno najperspektivnejša veja. Tudi viličarji kot dopolnilna proizvodnja imajo prihodnost, vendar bomo dolgoročno rešili problematiko proizvodnje viličarjev le z dodatnim investiranjem v obdelovalniške kapacitete (Rudnik Kisovec — Zagorje ob Savi). Rešitev je pogojena z izgradnjo hale za lahko obdelavo, kjer bo zaposlenih od 200 do 400 delavcev, ki se bodo prekvalificirali iz rudarskega v kovinarski poklic. Tudi dieselmotorska proizvodnja pridobiva z vsakim dnem. Čeprav je to edini licenčni izdelek, smo uspeli s svojo kvaliteto — čeravno roki niso najugodnejši. Turbinska in ostale proizvodne veje imajo v vsakem primeru v tovarni prioriteto, saj so še vedno osnovni proizvod. Na tržišču investicijske opreme povprašujejo vse bolj po proizvodih, ki zahtevajo visoko stopnjo obdelave, zato bomo morali še naprej izboljševati našo kvaliteto, ki pa je pogojena z dobrimi stroji in usposobljenimi kadri.

V drugem delu svojega predavanja mladim je tov. inž. Kržišnik obravnaval tako imenovani družbeni standard naše tovarne — od stanovanj do prehrane itd.

Sprejeti ustavi SFRJ in SRS v Litostroju

V soboto, dne 29. 9. 1973, so delavci Litostroja na svojih zborih TOZD potrdili osnutek ustav SFRJ in SRS.

Na desetih zborih kolektiva, ki so bili organizirani po posameznih TOZD in oddelkih, so se člani našega kolektiva ob razpravi obeh osnutkov izrekli za sprejem ustav SFRJ in SRS.

Člani kolektiva so na zborih postavili nekaj vprašanj in pripomb. Ugotovljeno je bilo, da ustava omogoča delovnim ljudem široko demokracijo upravljanja in vodenja na vseh področjih.

Tako so bila na zborih TOZD PI (imela je namreč tri zборе) postavljena vprašanja v zvezi s pokojninskim zavarovanjem, razčiščevanjem odnosov med potrošniki in proizvajalci, med družbenim dogovorom in samoupravnimi sporazumi med gospodarskimi panogami.

Zbor delovnih ljudi ICL je posebno pozornost posvetil ustavnemu amandmaju, ki obravnava vzgojo mladih v duhu nove ustave, zlasti v iskanju novih oblik v šoli, ki bodo mladino seznanjale z njihovo samoupravljalško vlogo.

Vsi trije zbori SSP so bili dobro obiskani. Obravnavan je bil tudi predlog, ki je novost v naši ustavi — glede sistema delegatov, ki predstavlja najširšo mobilizacijo direktnih samoupravljajcev in vseh družbeno-političnih organizacij, kar tudi potrjuje neposredno odločanje delavcev na vseh področjih.

Zbor ZSE je po uvodni razpravi soglasno sprejel oba pred-

loga; iz razprave je bilo moč sklepati, da si razpravljajci predvsem želijo, da se v praksi uresniči ustavna dopolnila, tako kot so zapisana.

Svet TOZD IVET je osnutka sprejel brez konkretnih pripomb. Na zboru FI je bilo v razpravi

lovnim ljudem v neposredni proizvodnji še bolj približali odločanje o problemih, kot so: nagrajevanje, stanovanjski problemi, kadrovska politika, samoupravni dogovori itd.

Razvoj TOZD in njihovo delovanje v okviru združenega dela je z nadaljnjim odmikanjem centralizma nujno uveljaviti kot izhodišče za vsakega proizvajalca.

V razpravi je bilo čutiti precej zanimanja tudi za delegatski si-

Poslušalci so z zanimanjem sledili razlagi govornika (Foto Jeraša)

o vlogi sindikata slišati nekaj misli in stališč o tem, da bi de-

stem in zahtevo, da se vloga delegata, delovnega človeka, kar najbolj približa nadaljnji stopnji razvoja proizvajalca.

Kolektiv Litostroja je predlagal 157 možnih kandidatov

Na zborih kolektiva so predlagali tudi možne kandidate za člane delegacij temeljne samoupravne skupnosti, člane politično-izvršilnih svetov skupščin, družbeno-političnih skupnosti in za člane zveznega zbora skupščine SFRJ.

Sindikalne organizacije, ki so bile skupno s političnimi aktivni v TOZD nosilke kandidiranja, so na zborih predlagale naslednje število možnih kandidatov:

	Kandidatov
TOZD PI	36
TOZD FI	55
TOZD SSP	40
TOZD IVET	15
TOZD ICL	4
TOZD ZSE	7
SKUPNO:	157

V.M.

Številna udeležba na zborih delovnih ljudi priča o živem zanimanju za novi ustavi SRS in SFRJ (Foto Jeraša)

Nastop Litostroja v Hannoveru

Svetovna razstava obdelovalnih strojev z orodji za obdelavo kovin z odrezavanjem in preoblikovanjem ter sestavnih delov strojev in sklopov (hidravlike, pnevmatike in elektronike) je potekala pod naslovom IHA '73. IHA pomeni mednarodno razstavo obdelovalnih strojev. Razstavo prirejajo vsake tri leta.

Na razstavi je bila velika udeležba zahodnih, vzhodnih in dežel v razvoju.

Jugoslavijo so zastopali: Litostroj — Ljubljana, Prvomajska — Zagreb in Kikinda. Od osmih jugoslovanskih podjetij, ki so bila prijavljena za udeležbo, so v končni izbor prišla samo tri nasteta.

Na razstavi so bile posamezne skupine strojev razstavljene po namenski uporabi, kar je obiskovalcu zelo olajšalo zanimanje za posamezna področja obdelave (struženje, rezkanje, brušenje, vlečenje itd.). Poenotena so bila tudi merila prikazovanja dosežkov razvoja posameznih podjetij. Vsak razstavljavec je imel na razstavnem prostoru zastavico, ki je pomenila državo (imena države ni bilo), in ime podjetja. To je veljalo za vse razstavljavce. Grupe proizvajalcev, ki so nastopale skupaj, pa so imele še ime grupacije npr. VDF — grupacija, REXROTH — grupacija itd.

V treh letih, to je po IHA 70, je bil prikazan ogromen napredek na področju avtomatizacije obdelovalnih procesov. Velik razvoj numerike, elektronike, pnevmatike in hidravlike je omogočil neverjeten skok v razvoju avtomatizacije. Največji dosežki so bili pokazani na področju odrezavanja. Pri večini strojev je vpenjanje, izbor orodja že programiran in avtomatiziran. Prav tako pa se kažejo težnje po avtomatizaciji vzpenjanja obdelovancev. Na področju preoblikovanja pa je bilo že skoraj vse avtomatizirano.

V splošnih težnjah razvoja je bilo opazno poleg avtomatizacije še povečevanje produktivnosti in industrijsko oblikovanje opreme in pogonov. Veliko prizadevanje za boljše počutje upravljavcev opreme je v zmanjševanju šum-

nosti pogonov in uporabi namenskih varnostnih naprav.

Razstavljeni karusel premera 16 m in drugi veliki stroji povedo, koliko truda so vložile posamezne firme za prikaz svojih dosežkov.

Na razstavo so imeli vstop samo poslovni ljudje, tako je odpadla nekoristna obremenitev razstavnih prostorov.

Prikazana specializacija proizvodnje sestavnih delov od zobnikov, navojnih vreten pa do posameznih sklopov in sestavljalnih enot potrjuje sodobne težnje. Tako specializacija omogoča racionalnejše vlaganje sredstev za razvoj in omogoča ceno in hitro proizvodnjo. Normalni dobavni roki so 14 dni za posamezne sestavne dele. Opaziti je bilo, da se večina proizvajalcev opreme poslužuje nabave sestavnih delov od specialistov. Ker se proizvajalci ne obremenjujejo s proizvodnjo sestavnih delov, lahko

širijo namenski asortiment in dosežajo optimalne rešitve.

Splošne težnje v preoblikovalni tehniki po mehanizaciji in avtomatizaciji procesov usmerjajo proizvajalce opreme v integralne proizvodne programe. Integralni proizvodni programi preoblikovalne opreme so prirejeni namenskimi operacijam (delovnim postopkom).

Za avtomatizacijo preoblikovanja in olajšanje streženja je potrebna oprema:

- dodajanje materiala
- preoblikovalni stroj
- preoblikovalno orodje
- odvzem izdelkov
- odstranjevanje odpadkov.

Navedena struktura opreme se poveže v namensko proizvodno grupo oziroma linijo, ki omogoča mehanizacijo ali avtomatizacijo preoblikovalnega procesa za namenski delovni postopek. Tako sestavljena oprema se imenuje

Delegatski sistem in delegatska razmerja

Na zborih delovnih ljudi konec septembra letos smo opravili evidentiranje in kandidiranje možnih kandidatov za bodoče volitve delegacij. Kandidati, določeni v okviru SZDL oziroma sindikatov, so že znani; o tem, kdo naj bo delegat, kako ga bomo izbirali, kakšna bo njegova vloga in kakšna vloga delegacije, kakšna bo njegova in odgovornost delegacije, njegov mandat in stalna delovna povezanost, bom skušala pojasniti v tem kratkem sestavku.

Osnovno vodilo, na katerem sloni delegatski sistem, je uresničevanje delavčeve osnovne pravice in izpolnjevanje njegove osnovne dolžnosti, da neposredno, enakopravno in demokratično odloča o pogojih in rezultatih svojega dela, da neposredno ureja skupna družbena vprašanja. To je obenem osnovna naloga, ki naj jo pomagajo uresničevati delegatski sistem in delegatska razmerja. Delovni ljudje izvršujejo te svoje pravice in dolžnosti kot organizirani, povezani in združeni v svojih temeljnih samoupravnih skupnostih, kjer delajo in prebivajo.

Delegacije delovnih ljudi bodo temelj in sestavni del skupščin družbeno-političnih skupnosti; delovni človek, samoupravljalec in nosilec oblasti sprejema na ta način družbene odločitve v bistvu v svoji temeljni samoupravni skupnosti na osnovi spoznanj in izoblikovanih lastnih interesov in v okviru interesov celotne družbene skupnosti, s katero tvori nedeljivo in med seboj povezano celoto.

Delegat naj bo čim bolj pristen, dejanski zastopnik delovnih ljudi in njihovih interesov. To bo delavec, ki dela in živi s svojo sredino, z njo doživlja vso življenjsko stvarnost, iz katere rastejo skupni interesi, bo odposlanec, izvoljen pooblaščenec skupnih teženj in ciljev določene sredine, ki zastopa resnične težnje, se kot tak sporazumeva z drugimi skupnostmi, se družbeno dogovarja in odloča.

Z izvedbo tega načela je skoraj nemogoče, da delegacija kot celota ne bi mogla zajeti vseh delovnih ljudi iz vseh delov temeljne samoupravne skupnosti: od delavcev za stroji do visoko izobraženih strokovnjakov, od mladih od starejših, od žensk do moških.

Osnutek ustave v 141. členu navaja izjeme in omejitve ter določa, da v delegacijo ne morejo biti izvoljeni delovni ljudje na vodilnih delovnih mestih, ki so za svoje delo neposredno odgovorni samoupravnim organom, prav tako nihče ne more biti hkrati član dveh delegacij, pa tudi dvakrat zaporedoma ne more biti nihče izvoljen za člana de-

integralna oprema za preoblikovanje, ki se širi po velikosti izdelka in različnosti delovnih postopkov.

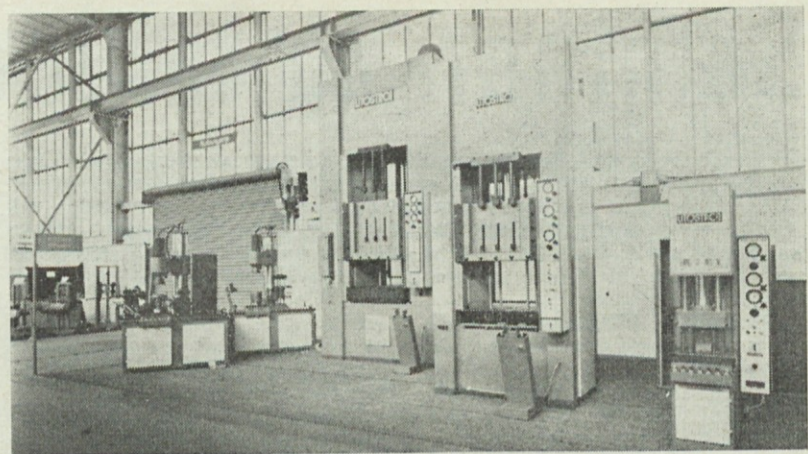
Integralno premo moramo razčleniti po namenski ali proizvodni podobnosti na:

- preoblikovalne stroje
- preoblikovalna orodja
- mehanizacijo preoblikovanja
- procesni inženiring — pomeni prirejanje opreme za namensko tehnologijo.

Litostroj je razstavil na IHA '73 stroje za obdelavo kovin s preoblikovanjem, in to hidravlične vlečne stroje in mehansko-pnevmatske preoblikovalnike za končno obdelavo oblikovancev iz pločevine.

Vsi eksponati so bili že v prvih dneh prodani. Velik interes za litostrojko opremo in pridobljena naročila bodo povečala našo realizacijo v prihodnosti.

S popolnoma lastnim razvojem in proizvodnjo v velikem sodelovanju kooperacije slovenske strojegradnje je Litostroju uspelo v zadnjih letih zvišati realizacijo proizvodnje s področja opreme za preoblikovalno tehniko.

Litostroj danes izvaža v skoraj vse dežele članice SEV, v Latinsko Ameriko, Afriko in zahodno Evropo (Nemčijo, Nizozemsko in drugam).

Tako velik uspeh, pridobljen v kratkem času, je omogočil široko zasnovan proizvodni program z upoštevanjem namenske uporabnosti opreme na področju procesne tehnologije. Zanimivo je, da je dosežena cena za opremo na zahodnem tržišču enaka ali celo večja kot doma.

Veliko število strojev, ki že obratujejo v Zahodni Nemčiji, dokazuje sposobnost slovenske strojegradnje, da se brez licence uveljavlja na področjih velikih

dosežkov tehnologije in proizvodnje v strojegradnji. Priznana firma Wotan iz Düsseldorfa pa nam bo zaupala proizvodnjo strojev za tlačni liv. Ti stroji zavzemajo vidno mesto med stroji za izdelavo ulitkov motorne in avtomobilske industrije.

Litostroj — Ljubljana lahko nastopa z integralnim programom s pomočjo pridružene slovenske industrije.

Ime Litostroj se je uvrstilo med svetovni zbor proizvajalcev opreme za obdelavo kovin.

Za dobljeno priznanje pa gre zahvala vsem v kolektivu podjetja, ki so razstavo omogočili.

določenega družbenega vprašanja in bo tvoril skupaj z ostalimi delegati delegacijo svoje temeljne samoupravne skupnosti.

In tako bomo vsi delovni ljudje prek svojih delegacij kot neke vrste delavskega sveta »za zunanje zadeve« vsebinsko neposredno in organizirano uresničevali svoje pravice in dolžnosti pri opravljanju funkcij in nalog skupščine družbeno-političnih skupnosti. Vendar pa ob tem še opozorilo; čeprav bo imela po pravilu vsaka temeljna samoupravna skupnost svojo delegacijo, pa ne bo mogla imeti vsaka tudi svojega samostojnega mesta niti v zborih občinske skupščine, kaj šele v republiški skupščini in tudi ne v samoupravnih interesnih skupnostih, zato bo potrebno združevati delegacije, da si pridobe eno delegatsko mesto v tem ali onem skupščinskem organu. Tako se bodo oblikovale konference delegacij (ali delegatov), ki bodo delegirale iz svojega sestava delegate za zasedanje

skupščine, ki bodo predstavljali usklajena stališča in mnenja vseh sodelujočih delegacij temeljnih samoupravnih skupnosti.

Za zaključek mogoče v premislek vsem še misel, da si je težko predstavljati uspešno delo delegacij brez vsestranske aktivnosti družbeno-političnih organizacij, zlasti še SZDL in sindikata, v katerih delovni ljudje uresničujejo nekatere svoje ustavne pravice. Vloga SZDL in sindikata mora biti izražena v stalni družbeno-politični aktivnosti, ki bo delegacijam omogočila vsestransko spoznavanje interesov svoje samoupravne skupnosti in skupne interese drugih skupnosti, kakor tudi širše družbene interese, skratka izražena mora biti v aktivnosti, ki bo omogočila vsestransko in stalno povezanost delegacije s skupnostjo ter bo tako krepila odgovornost delegata in delegacije kot celote za njeno uspešno delo.

Irena Kosmač

Pomembnejši poudarek obveščanju

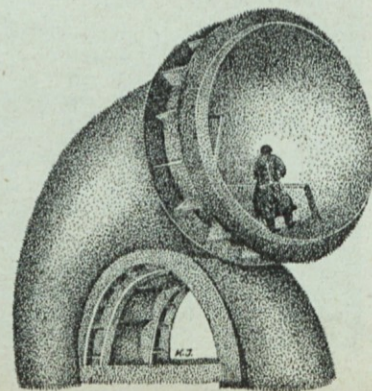
V zvezni in republiški ustavi bi bilo potrebno bolj jasno določiti pravice delavca do obveščeniosti, saj sta informiranost in sposobnost za odločanje nerazdružljivi povezanosti. Tako so poudarili pred nedavnimi za okroglo mizo o ustavni opredelitvi obveščanja delavcev v združenem delu, ki jo je organizirala zveza sindikatov Slovenije.

Obveščanje mora biti točno opredeljeno v besedilu ustave, so med drugim menili na posvetu, ker je sestavni del novih samoupravnih odnosov. Brez ustreznega informiranja tudi ne moremo pričakovati, da bi uspešno zaživel delegatski sistem, ki ga

uvaja bodoča ustavna ureditev. Delavec mora postati predvsem subjekt obveščanja in ne le objekt, kot ga sedaj obravnava ustavno besedilo, več pa bi moralo biti napisano tudi o razmerjih med krajevno skupnostjo in javnim obveščanjem.

Posebej so spregovorili o predlogu, ki se je pojavil v javni razpravi, da bi tudi za področje obveščanja ustanovili samoupravne interesne skupnosti. Menili so, da nalogo take skupnosti opravlja socialistična zveza delovnega ljudstva ter pri tem predlagali, da bi morali v ustavo zapisati tudi določilo o vlogi sindikatov na področju obveščanja v združenem delu.

Ustava bi morala zagotoviti pravočasno obveščeno delavcev v vseh fazah samoupravnega odločanja, zato so se na posvetu strinjali z mnenjem, da bi bilo potrebno spremeniti besedilo ustavnega osnutka, ki zagotavlja le informiranje o že sprejetih odločitvah. Predlagali so še več drugih sprememb členov ustave, ki govore o obveščanju, ter pri tem tudi poudarili, da je v statutih in pravilnikih organizacij združenega dela še premalo zapisanega o pravic delavcev do obveščeniosti, še posebej pa o dolžnostih posameznikov in organov, da obveščajo.

Daleč si, domovina

(Nadaljevanje)

Delo, ki je čakalo ekipo Litostroja, nas je tako priganjalo, da smo se morali takoj lotiti že zamujene montaže. Nismo imeli niti toliko časa, da bi si ogledali gradbišče in naselje. Ta-

dipl. inž. Silvan Stokelj

koj moram poudariti, da so se naši delavci izkazali že na montažnih delih prve turbine, saj so prvo spiralo postavili še pred rom, čeprav je bil ta zelo kratak.

Naselje, kjer stanujemo Jugoslovani, je spojeno z naseljem Angležev. Tu so postavili za vse delavce enake, lepe zidane hišice. V njih so družinske in samske garsonjere, ki so dokaj prostorne in lepo opremljene, obkroža pa jih vedno zeleno drevje ter vrtovi z mnogo cvetja, tuje takega, katerega seme je »prirajžalo« iz Jugoslavije. Za podjetja so pravzaprav taka stanovanja veliko breme, saj so zelo draga, a v njih se vsi zelo dobro počutimo tudi zaradi tega, ker smo v enakopravnem položaju z Angleži. Res je, da so stanovanja, kjer stanujejo nemški delavci, manjša in nasploh slabša, naši delavci pa imajo, žal, precej nižje plače od nemških.

Angleži so to naselje premišljeno zgradili štiri kilometre od gradbišča samo zato, da ne bi poslušali ropota pnevmatskih kladiv, vrtilnih naprav in težkih preuknikov. Da bi se počutili prav tako kot doma, so zgradili tudi klub, v katerem je bogato založen bife. Člani kluba plačujejo pijačo samo s posebej kupljenimi boni. Poleg kluba je menza, kjer strežejo hrano, ki je delno pripravljena po angleškem okusu, delno pa po indijskem, saj so Indijci tisti, ki upravljajo menzo. Ker so skoraj vsi Angleži in Nemci pripeljali družine s seboj, so poleg menze postavili tudi trgovino. V dvorani za razvedrilo stoji miza za namizni tenis, v tem prostoru pa večkrat tudi veselo zaplešje.

Zanimivo je gledati škotske plese, ki jih zaplešjejo Škoti, ki jih je v vrstah angleških delav-

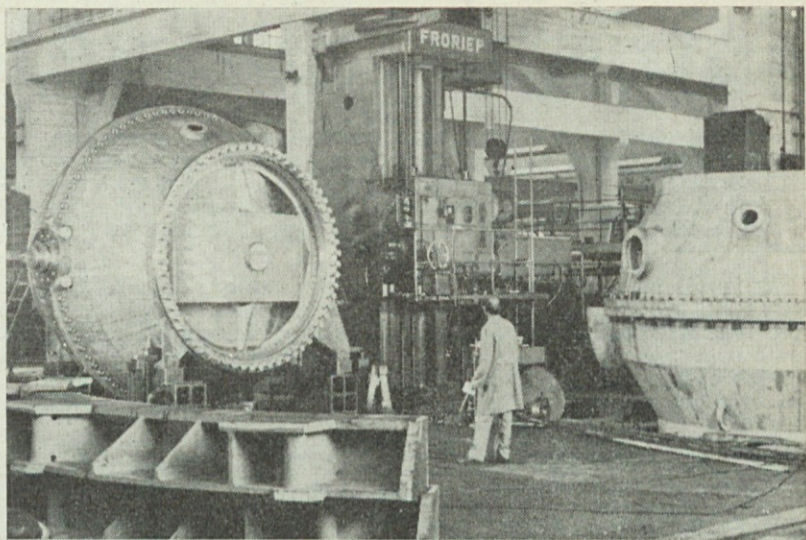
njem itd. Vse, kar so storili za domačine, je bilo to, da so jim postavili stanovanja iz valovite pločevine, še v bazenu se lahko kopljejo le člani kluba, in to so seveda belci. Pri vsem tem pa lahko rečemo, da se rasne razlike v Afriki vseeno manjšajo, in to veliko hitreje kot pa v Evropi.

Hidroelektrarno Kamburu gradijo podjetja, lahko bi rekli, iz vsega sveta. Naj naštejemo glavne izvajalce del: glavni izvajalci so gradbeniki — to so Nemci. Le-ti tudi asfaltirajo jez, a dela na tem jez u si delijo z Italijani. Tlačni cevovod je zgradila švicarska družba. Daljnovode in razvodno opremo izdeluje in montira neka indijska družba. Žerjave so montirali in izdelovali Norvežani, hladilne sisteme, drenaže in prezračevalne naprave postavljajo Angleži; vso strojno opremo, kot so segmentne zapornice, zapornice sesalnih cevi, zagatne zapornice ter pomožne zapornice in žerjave na vtoku, izdeluje in montira Metalna iz Maribora; generatorje izdeluje in montira Rade Končar iz Zagreba; ter končno Litostroj, ki izdeluje in montira vse turbine, turbinsko opremo, kroglične zasune ter avtomatsko regulacijo. Iz tega razberemo, da je vsa strojna oprema in elektro oprema izdelana v Jugoslaviji. Poleg omenjenih velikih družb je še nekaj manjših podjetij, ki opravljajo razna drobna obrtniška dela. Ta podjetja pa so iz vseh koncev sveta, npr. iz Južne Afrike pa tudi iz Nove Zelandije. Nad vsemi izvajalci so Angleži, ki so jih investicijske grupe postavile za nadzorne organe. Mimogrede naj povemo, da na gradbišču delajo predstavniki vseh republik Jugoslavije, če že ne pri naših podjetjih pa pri tujih, posebno še pri nemških, saj je mnogo naših delavcev šlo za delom v Nemčijo, od tu pa v Afriko.

Centrala, ki je oddaljena od naselja 6,5 km, leži vertikalno 90 m pod zemljo, pristop do nje, ki je pod kotom 12 stopinj, pa 600 m pod zemljo. Prav tam je delovno mesto naše skupine, ki se tokrat nekoliko razlikuje od

ba, od koder vodi okoli 90 m globok jašek, po katerem bodo speljani kabli iz generatorjev vse do transformatorjev, do razvodnega obrata pa dalje v omrežje. Potrebno energijo zbirajo v jezzeru, ki je pregrajeno z jezom, ki je dolg 900 metrov, na vrhu širok 16 metrov, visok pa je 54 metrov. Jez je narejen iz kamena, ki ga kopljejo v odvodnih predorih. S prednje strani bodo zgradili pol metra debelo asfaltno prevleko, ki jo imenujemo ekran, leži pa pod kotom 45 stopinj. Ko bo jez dokončan, bo cesta, ki se sedaj vije po dolini, tekla po vrhu jezja. Tok vode, ki bo prav gotovo največji v času deževne dobe, je speljan po posebni poti, ki je vklesana v živo skalo. Pot leži 35 m globoko, je 50 m široka ter 1 km dolga. Pot je speljana tako, da se na koncu steka v staro strugo Tane, pregrajena pa je z betonsko pregrado, kjer so vgrajene segmentne zapornice ter zapornice talnega izpusta. Za živali, ki sicer živijo v reki, je narejen poseben pretok vode, kjer jim ne preti pogin. Kot zanimivost naj povem, da je v reki Tani mnogo povodnih konjev, ki se od časa da časa približajo gradbenim objektom. Poleg povodnih konjev žive tu neke vrste manjši krokodili, ki pa se radovednim očem pokažejo bolj poredkoma. Ta vodna pot je postala sedaj nova struga reke Tane, staro strugo pa so zaprli z jezom, ki je od tu nekoliko oddaljen.

Da bi bili zavarovani pred ropotom, so zgradili glavne pisarne angleške nadzorne službe kar 2 km stran od gradbišča.

Kroglični zasun, ki je že pripravljen na daljno pot v HE Kamburu v Keniji (Foto Betka)

Poglejmo v strojnico, kjer bodo večji del svojega časa prebili naši fantje. Ta, pod zemljo zgrajena centrala, bo opremljena z litostrojimi turbinami in regulatorji. Pred turbinami stojijo veliki kroglični zasuni varjene izvedbe, ki so jih na gradbišču prepeljali v enem samem kosu, kar pomeni, da so bile že montirane. Tako jih ni bilo treba sestavljati šele na terenu, s čimer smo pridobili precej dragocenega časa. Sestavljanje krogličnih zasunov bi bilo težavno na terenu tudi zaradi tega, ker tu ni dovolj prostora za montažo.

Delo v strojnici sicer zelo hitro napreduje, le žal moramo večkrat čakati na opremo iz tovarne, ki jo nato še skoraj »vročo« montiramo. Z vsemi močmi smo se potrudili, da smo jo vgradili še v pravem času. Angleži pa

tudi Nemci so v pričetku del na nas Jugoslovane gledali s precejšnjim nezaupanjem. Nemci so nas naravnost podcenjevali, toda le do takrat, ko smo še predčasno dokončali nekaj montažnih del. Temu so se izredno začudili, pa še v račun jim to ni šlo, saj smo jih prav mi Jugoslovani, bodisi ekipa iz Litostroja ali Metalne, priganjali s svojo pridnostjo. Tako smo jih ugnali, da so Angleži morali že prej določene roke premakniti na kasneje.

Delo v HE Kamburu teče kljub majhnim oviram naprej. Ker že več mesecev ni padla niti kaplja dežja, vreme nikomur ne nagaja. Konec oktobra pa bo nastopila druga deževna doba, takrat pa se bom zopet oglasil in vas seznanil z delom v centrali in zanimivostmi teh krajev.

(Nadaljevanje)

Zelena luč iz teme

(Nadaljevanje s 1. strani)

mamo, da bi v naši republici z izrabljanjem klasičnih energetskih virov, tj. vode in premoga, lahko krili elektroenergetske potrebe nekako še 10 let. Hkrati izraža avtor dvom, da bi bilo to izvedljivo, ker bi taka vrsta preskrbe z električno energijo terjala intenzivno gradnjo hidro- in termoelektrarn, ki je gradbena operativna ne bi zmogla.

V celotni Jugoslaviji je slika ugodnejša, ker imajo ostale republike na voljo več neizkoriščenih voda in bogatejše rudnike premoga kot Slovenija. Ta energetska vira bi zato utegnili kriti potrebe po električni energiji v Jugoslaviji do leta 1990, seveda zopet s pogojem zelo razgibanega postavljanja novih in številnih elektrarn.

Hidroelektrarne in termoelektrarne na premo bomo prav gotovo še gradili. O tem pričajo republiški kratkoročni načrti. Gotovo pa je tudi, da njihov obseg ne bo tolikšen, da bi do leta 1990 omogočal izključno orientacijo na vodo in premog. To pomeni, da bosta ta dva klasična energetska vira ostala delno neizkoriščena, ozreti pa se bomo morali po novih, močnejših in uvoženih energetskih virih. Med temi prihajajo v poštev nuklearne elektrarne, za katere so značilni razmeroma visoki investicijski stroški, toda dosti nižja cena goriva kot npr. nafte, lahkega bencina ali plina. Da se giblje razvoj naše energetike v tej seri, nam dokazuje odobritev gradnje nuklearne elektrarne Krško z močjo 600.000 kW, ki naj bi pričela obratovati leta 1979.

S tem da si nismo sproti postavljali novih elektrarn za izrabljanje brezplačne vode in domačega premoga, smo torej izzvali predčasen pričetek uvažanja drage opreme za nuklearne elektrarne in nuklearna goriva, domače proizvajalce za opremo klasičnih elektrarn, med njimi tudi Litostroj, pa pripravili ob dobrih del zaposlitve. Ta gospodarska škoda je nepopravljiva.

Uvajanje nuklearnih elektrarn v Jugoslaviji samo po sebi ne predstavlja nevarnosti za turbinsko proizvodnjo Litostroja. Sme li bi celo reči, da jo bo v dolo-

čenem pogledu pospešila. Nuklearne elektrarne so namreč gospodarno izkoriščane le, če obratujejo neprekinjeno z nespremenjeno močjo. Ekonomika jih torej sili v vožnjo osnovnega bremena. Prekrivanje konic bo brez dvoma v Jugoslaviji ostalo akumulacijskim elektrarnam, predvsem takim s prečrpavanjem. Z naraščanjem nuklearnih elektrarn bo torej rasla potreba po akumulacijskih črpalkah in črpalnih turbinah.

Kje utegne biti vzrok?

Človeku, ki vidi v vsakem litru vode za meter visokim jezom kilopondmeter razpoložljive energije, pokaže sprehod po naši lepi deželi zelo verjetni vzrok, zakaj smo zaostali v gradnji novih energetskih objektov.

Koliko imamo voda in koliko jezov, ob katerih so še pred nekaj desetletji stali mlinci! Dandanes povsod voda jalovo pada prek njih. In koliko bi lahko našli malih hidroelektrarn, katerih še vedno popolna oprema, na debelo pokrita s prahom, molče priča, da smo prešli v modernejšo dobo, ko se tako majhnih objektov ne izplača več vzdrževati in z njimi obratovati. Energija iz mreže je cenejša!

Toda, če se sprehodimo po Italiji, Avstriji ali Nemčiji, bi redko našli take objekte nevdrževane in izven obratovanja. Da ne govorimo o Franciji, kjer je na vsakem jez u instaliran majhen agregat za proizvodnjo električne energije.

Daleč smo od trditve, da pomenijo majhne hidroelektrarne rešitev energetskega vprašanja, čeprav ga nekoliko pomagajo reševati. Želimo le opozoriti na razliko med nami in našimi zahodnimi sosedi. Ta dovoljuje sklep, da je pri nas ugotovljena negospodarnost majhnih energetskih objektov posledica naše prenizke cene električne energije.

Bojimo se, da tako tudi je. Cena ne omogoča ustvarjanja skladov za nove objekte! Zakaj sicer stalne težave z denarjem pred gradnjo novih elektrarn? Zakaj bi sicer posegali po domačih in tujih kreditih, kot da bi bili podarjeni, saj vemo, da kreditiranje draži prihodnje kilovatne ure. Bojimo se tudi, da bo po-

goj za načrtno elektrogospodarstvo občuten popravek cene električne energije in da bomo morali elektrogospodarstvu z obrestmi vračati, kar nam je doslej »posojalo« z nizko ceno svoje energije.

Litostroj ne mara več stati ob strani

Naj bo tako ali drugače, vključiti se hočemo v krog tistih, ki bodo soodločali o elektroenergetiki. Nova ustava nam bo dala pravico in dolžnost vplivati na reševanje zadev splošnega družbenega interesa, med katerimi elektrogospodarstvo ni na poslednjem mestu.

Zato zahtevamo, da združeno elektrogospodarstvo takoj ustanovi širšo interesno skupnost, kjer bodo poleg delegatov pomembnih porabnikov električne energije lahko uveljavljali svoje samoupravne pravice tudi proizvajalci opreme za elektroenergetske naprave.

Ko bo tako uveljavljeno širše družbeno urejanje elektroenergetskih vprašanj, menimo, da ne bo več mogoče prezreti naših naslednjih zahtev:

- vnaprejšnje pripravljanje idejnih projektov in investicijskih programov za vse morebitne prihodnje elektrarne;
- orientacija na domače energetske vire in domačo opremo v čim večjem možnem obsegu ob upoštevanju zaposlovanja domače industrije kot pomembnega gospodarskega dejavnika;

- sestava obveznih dolgoročnih in kratkoročnih načrtov izgradnje novih energetskih objektov, njihovo usklajevanje z republikami in strogo izvajanje;

- finančna udeležba elektrogospodarstva pri raziskovalnem in razvojnem delu domačih proizvajalcev opreme za energetske objekte in vsestranska pomoč domači industriji pri obvladovanju novih področij in ustvarjanju referenc.

Upamo, da zelena luč, ki so jo prižgale zadnje redukcije električne energije, ni samo sprožila širših razprav o elektrogospodarstvu, temveč bo ob upoštevanju širših družbenih interesov privedla do urejenega reševanja elektroenergetskih vprašanj.

Transport krogličnega zasuna prek reke Tane. Most, ki tu vodi čez reko, je poleg jezja, v katerega vgrajujejo segmentne zapornice, ki jih je izdelala Metalna iz Maribora (Foto inž. Stokelj)

cev kar precej. V prostih dneh si nabiramo novih moči s plavanjem v bazenu, ki je napolnjen z zelo čisto vodo. Poleg bazena so igrišča, ki so namenjena predvsem tistim, ki imajo časa na pretek. Le-ti lahko igrajo tenis, badminton, lahko kegljajo itd. Vsa ta razvedrila so z nekaterimi redkimi izjemami namenjena belemu človeku. Pred klubom se vedno kar tare avtomobilov, saj tu nihče ne hodi peš.

Vsi vemo, da je Afrika dežela velikanskih nasprotij, in te opažamo seveda tudi tu. Poleg omejenega naselja z Angleži, Jugoslovane, Nemce itd. stojijo naselja domačinov. Res je, da bi le težko za vse postavili lepa stanovanja. V času, ko je največ dela, tu živi okoli 3000 delavcev, toda razlike so le preočitne. Zavedati pa se moramo, da afriški človek ni razvajen in da lahko zdrži z manj hrane in seveda tudi s slabšo, s slabšim stanova-

delovnega mesta Metalne, saj njihovi delavci delajo na prostem. Delo v predoru pod zemljo je tokrat izredno umazano, kar se nam zdi prav neverjetno, če primerjamo delo v podobnih centralah v Jugoslaviji, kjer so se mnogo bolj potrudili in uredili dovode oziroma odvode ventilacije.

Čistoča zraka resda komaj zadošča, velikokrat pa je vidljivost tako majhna kot takrat, ko Ljubljano pokrije gosta megla.

Umazanijo povzročajo predvsem težki preukniki, ki odvažajo kamenje. To pa iz odvodnega preide v jekleni del tlačnega cevovoda. Le-ta pa se pred turbinami razveje v tri odcepe.

Ko voda odra turbinam svojo energijo, odteče izza sesalnih cevi v odvodni predor, ki je dolg 3,5 km. Ta pelje skozi hrib in skrajša ovinkasto strugo reke Tane, kamor se ta voda izliva. Nad strojnico je upravna zgrad-

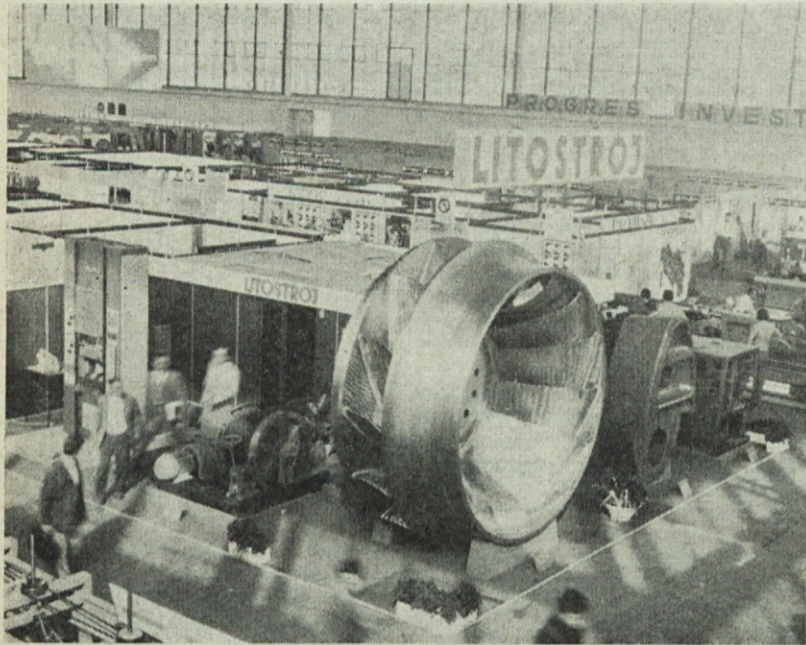
Litostroj na velesojmu

Litostroj — kot vsakoletni razstavljalca na jesenskem zagrebškem sejmu — se je tudi letos udeležil sejma. Na 81 m² notranjega in 300 m² zunanjega prostora smo prikazali naš dokaj obširen proizvodni program. Izdelki sicer niso bili najnovejše izvedbe, vendar je bilo zanimanje zanje zadovoljivo.

Prikazali smo črpalke, od katerih sta bili dve novejši izvedbe, dva dvetonska viličarja ter avto bager. Vse tri črpalke so bile ves čas sejma v pogonu. Večja črpalka je bila montirana v

ki je vzbudila mnogo zanimanja, predvsem med študenti strojne fakultete, in seveda tudi med kupci.

Na čelu razstavnega prostora smo razstavili ulitka: krmeno

Pogled na naš razstavni prostor v paviljonu na letošnjem jesenskem zagrebškem velesojmu (Foto P. V.)

globljem delu bazena, iz njene cevi pa je brizgal velik curek vode. Manjši dve črpalke sta bili montirani v plitvem delu bazena, po katerem so bile speljane cevi, iz katerih je v tankih curkih brizgala voda. Naj ob tem povem, da so se obiskovalci za črpalke in viličarje dokaj zanimali. Zanimanje marsikaterega kupca naših izdelkov pa je splahnelo, ko je zvedel za čas dostave izdelka. Dobavni roki so namreč tako dolgi, da se marsikdo odloči za konkurenčne izdelke, in to v kljub naši priznani kakovosti.

Na 81 m² notranjega prostora smo prikazali ulitka, preoblikovalni stroj, turbino, vlečni vitel ter malo CN črpalko v prerezu,

statvo in ohišje zobčnika. Oba sta vzbudila mnogo pozornosti, in to zaradi svoje masivnosti in estetske zunanosti — bila sta namreč lepo obdelana in prelakirana.

Kakor vedno, so obiskovalci pokazali veliko zanimanje za hidravlične stiskalnice, na žalost je bila na letošnjem jesenskem sejmu razstavljena samo ena.

Na njej smo prikazali postopek izdelave plastičnih skodelic, kar je še posebej pritegnilo pozornost obiskovalcev. Kupci pa niso pokazali zanimanja samo za to stiskalnico, ampak tudi za celoten proizvodni program hidravličnih stiskalnic.

Na sejmu smo prvič prikazali vlečni vitel, ki ga izdelujemo v različnih velikostih. Vitel je naš novejši izdelek, zato na sejmu, žal nismo imeli prospektov. To je bilo za podjetje zares škoda, saj je bilo za vitel mnogo povpraševanja; kupci so želeli tudi podrobnejše informacije.

V središču pozornosti obiskovalcev litostrojkega prostora je bil francisov gonilnik, ki je s svojo mogočno zunanostjo in popolno izdelavo kakor magnet pritegoval obiskovalčevo oko. Naj ob tej priložnosti poudarimo, da marsikdo ni mogel verjeti, da je gonilnik izdelan iz kovine, ampak je bil prepričan, da je razstavljena le imitacija gonilnika. Ostala področja našega proizvodnega programa smo prikazali na fotografijah in z barvnimi diapozitivi.

Letošnje leto je bilo leto kvalitete. Najboljšim podjetjem so podelili priznanja za kvalitetne proizvode, Litostroj pa je dobil srebrno medaljo za kvaliteto.

Letošnji jesenski sejem se je uspešno končal, tako v propagandnem kakor tudi komercialnem smislu.

Meri Kos

Litostrojki izdelki, ki so bili razstavljeni pred paviljonom na letošnjem zagrebškem velesojmu (Foto P. V.)

POŠKODBE V SEPTEMBRU

V mesecu septembru smo imeli v našem podjetju 43 poškodb, zaradi tega pa smo izgubili 637 delovnih dni.

V TOZD PI-livarna sive litine so imeli 2 poškodbi in 88 izgubljenih dni, livarna jeklo litine 6 poškodb in 86 izgubljenih dni, pločevinarstvo 7 poškodb in 25 izgubljenih dni, v TOZD FI 21 poškodb in 288 izgubljenih dni, v TOZD IVET 5 poškodb in 61 izgubljenih dni, v TOZD SSP 1 poškodbo in 71 izgubljenih dni, v TOZD LINT, ZSE, ICL 1 poškodbo in 18 izgubljenih dni.

Glavo so si poškodovali 3 delavci, oči 17, telo 2, prste rok 10, ostali del roke 5, noge pa si je poškodovalo 6 delavcev.

Največ poškodb je bilo v sredo — 12, sledijo ponedeljek — 9, torek — 7, petek — 6, sobota — 5 in v četrtek — 4 poškodbe.

V mesecu septembru smo imeli 5 poškodb več kot v istem mesecu lani.

Služba varstva pri delu

Pomen obveščanja v delovnih organizacijah

Ni dolgo tega, kar sem se udeležil seminarja z delovnim naslovom Seminar o osnovi vsebine glasil v delovnih organizacijah. Namenjen je bil organizatorjem obveščanja in novinarjem amaterjem. Organizator tega uspešnega seminarja sta bila DU »To-

mo Brejc« iz Kranja in republiški svet zveze sindikatov (komisija za obveščanje in politično propagando).

V tedenskem programu, ki je bil razdeljen na teoretični in praktični del, smo seminaristi pridobili tiste osnove, ki so neobhodno potrebne za uspešno sodelovanje pri oblikovanju glasila delovne organizacije.

Bralcem našega glasila bom skušal z nekaj besedami orisati tisto tematiko, za katero menim, da je posebno pomembna za uspešnejše obveščanje in sodelovanje med člani delovne skupnosti.

Upravičeno trdimo, da je uspešno in pravočasno obveščanje članov kolektiva glavni pogoj za dobro delo samoupravnih organov in družbeno-političnih organizacij. Ni družbeno-politične organizacije, ki za obveščanje ne bi imela svojega programa. Jasno je, da je ta program skupek teženj in zahtev po vse bolj množičnem uveljavljanju delovnih ljudi na vseh področjih družbenega razvoja.

Problemu obveščnosti članov delovne skupnosti smo v preteklosti posvetili vse pre malo pozornosti. Rezultati te pomanjkljivosti se danes kažejo v slabo razvitih samoupravnih odnosih. Zaradi takih odnosov v mnogih delovnih organizacijah niso še ničesar ukrenili na področju uveljavljanja ustavnih sprememb.

Ne zdi se nam čudno, če se v marsikateri delovni skupnosti delavci dolgočasijo na zborih delovnih ljudi in jih zato predčasno zapuščajo. Tisti, ki so prisotni, so največkrat samo del glasovalnega stroja. V suhoparnih zapisnikih pa ugotavljajo, da je bilo to in ono sprejeto ali potrjeno.

Zakaj tako, kje so vzroki in kako jih bomo odpravili? Vse to je, kot kaže, le deveta briga za tiste, ki so odgovorni za tak položaj.

Ustavne spremembe so nam dale misliti, da bo potrebno storiti še nekaj več. (Trenutno je v ospredju zakon o javnem obveščanju, ki nas obvezuje, da notranje obveščanje uredimo po njegovih določilih.)

Ustavna dopolnila jasno govori o pravicah in dolžnostih članov delovne skupnosti, kjer bo imelo obveščanje veliko vlogo. Kakšno? Pravimo: »Delavci bodo odločali o sadovih in rezultatih svojega dela, o enostavnih in razširjeni reprodukciji itd.« Vprašam se, na kakšni osnovi? Na osnovi informacij in podatkov. Obveščanje bo dobilo popolnoma drug pomen — pomen usklajevalca in nosilca razprav. Prizadevati si bomo morali, da bo obveščanje zares sestavni del samoupravnega odločanja delavčnega dela. Seveda bo moralo biti objektivno, pravočasno in namenjeno slehernemu delavcu. Zato bodo morale biti informacije in vesti čiste, izvirne, preproste, skratka, bolj človeške. Poskrbeti bomo morali, da bodo informacije krožile, in sicer tako, da vesti ne bomo prejeli samo od vodilnih sodelavcev, pač pa tudi od tovarišev v pisarnah, delavnicah itd.

Janez Elikan

Pomembnejši sklepi

11. redne seje delavskega sveta podjetja z dne 28. 9. 1973

Delavski svet je obravnaval stališča zborov delovnih ljudi v TOZD do predlogov, ki so bili v širši javni razpravi, in analizo teh stališč, ki jo je napravil upravni odbor, ter sprejel naslednje sklepe:

Izplačilo stalnostnega dodatka oziroma deleža OD iz naslova neprekinjenega sodelovanja v OZD stopi v veljavo s 1. 9. 1973 v smislu predloga UO, mnenja strokovne službe in rezultatov javne obravnave s tem, da se do prihodnje seje DS pripravi predlog (poimenski) posebne komisije, ki bo obravnavala eventualne vloge prosilcev za izjemna priznanja delovnega razmerja v primeru prekinitve;

Od 1. 9. 1973 dalje se prizna vsakemu sodelavcu našega kolektiva ob upokojitvi pravica do enkratnega izplačila določenega zneska — odpravnina v višini enega povprečnega republiškega OD za izpolnjenih 10 let delovne dobe v podjetju oziroma višina dveh povprečnih OD v primerih, ko doseže upokojenec 20 ali več let delovne dobe v podjetju. Za delovni staž med 10 in 20 let pa se prizna denarni znesek v ustrezni višini med enim in dvema povprečnima republiškima OD.

V primeru invalidske upokojitve ali prenehanja delovnega razmerja zaradi nesreče pri delu v podjetju se prizna povprečje enega republiškega OD tudi upokojencu, ki se upokoji, preden doseže višino omenjene delovne dobe (10 let).

Sprejel je predlog za povečanje dnevnice za službena potovanja v državi od sedanjih 80,00 din na 100,00 din.

Soglasno je potrdil kriterije in postopek za dodeljevanje posojil za reševanje stanovanjske problematike, kot jih je predlagala strokovna služba, UOP in javna obravnava.

Strinja se s sklepom UO o dopolnitvi pravilnika o varnosti pri delu s tem, da se delovna obleka opredeli kot zaščitno sredstvo. Strokovna služba naj uredi vse potrebno za realizacijo sklepa in nabavo delovnih oblek za vse zaposlene v podjetju.

DSP je obravnaval rezultate javne razprave v zvezi s poslovnim poročilom za I. polletje letošnjega leta in priporočilo UO o pospešenem urejanju osnov za medsebojne odnose in obratno uspeha TOZD ter ostalo problematiko uveljavljanja ustavnih dopolnil v podjetju.

Sprejel je predlog komisije sporazuma kovinske in elektroindustrije Slovenije za dopolnitev samoupravnega sporazuma s tem, da se komisiji posredujejo naše dodatne pripombe in zahteve, ki so bile izrečene na javnih obravnavah v Litostroju.

Delavski svet se je seznanil z rezultati razpisa za zasedbo vodilnih delovnih mest in s stališčem razpisne komisije, ki je posredovala svetom TOZD v dokončno potrditev naslednje kandidatke za zasedbo delovnih mest:

— direktorja KSS: tov. Stane Vogelnik, ing. organizacije dela,

— direktorja POAE: tov. Jože Kušar, ing. organizacije dela,

— direktorja TOZD FI: tov. Viktor Nolimil, dipl. ing.

— direktorja TOZD ZSE: tov. Pavle Krilič.

Delavski svet pooblašča gen. direktorja ing. Kržišnika za podpis pogodbe o pristopu v članstvo poslovnega združenja »Ingra«, Zagreb, in »Energoprojekt«, Beograd; obenem naroča strokovni službi, da pripravi podrobni pregled članstva v poslovnih združenjih, s čimer naj se zagotovi uspešno nastopanje na vseh inozemskih tržiščih. S tem sklepom se odobrijo tudi pristopne članarine k zgoraj omenjenima poslovnima združenjema.

Spodbudno je, da po obdobju določenega zastoja spet precej hitreje sprejemamo nove člane ZK, je rečeno v informaciji. Vendar v praksi prepočasi uresničujemo plebiscitarno sprejeto stališče, da mora biti politika sprejemanja novih članov takšna, da bo mogoče v Zvezi komunistov sčasoma zagotoviti delavsko večino.

Še prepočasi

Po podatkih, ki jih ima komisija predsedstva ZKJ, se prvo polletje letošnjega leta število delavcev med novimi člani ZK ni povečalo, temveč se je v primerjavi z lanskim letom celo znižalo. V skupnem številu novih članov je bilo letos 36,3 % delavcev, lani pa 39,5 %.

Najnovejši podatki so torej takšni, da se jim lahko čudimo. Kljub temu da si intenzivno prizadevamo, da bi — morda — zagotovili delavsko večino v članstvu naše partije, pa se zdi, da se prepočasi otrešamo starih navad ter da govorimo tako, delamo pa drugače.

Sicer pa si oglejmo še podatke po republikah. Največ delavcev med novimi člani ZK v prvem polletju letos je bilo v Sloveniji (41,8 %) in v BiH (38,6 %), najmanj pa v Makedoniji (29,1 %) in Črni gori (29,7 %).

Mamila med nami

»Izpoved narkomanke.«
»Organi javne varnosti odkrili mrežo tihotapcev mamil...«

Taki in podobni naslovi se v zadnjem času vse pogosteje pojavljajo v dnevnem časopisju ter vzbujajo pozornost bralcev. Večina teh prispevkov je bolj ali manj senzacionalistično obarvana, kljub temu pa je žal nesporno dejstvo, da so droge, z vso zapleteno problematiko, ki jo s seboj prinaša njih nekontrolirana poraba, že našle svoje mesto tudi v naši družbi. Laiku dovolj razumljivo in predvsem realno je o pojavu narkomanij pri nas spregovorila dr. Martina Žmuc-Tomori v članku, ki je bil objavljen v 32. številki revije *Tovariši*.

Ker je Litostroj tovarna, ki zaradi svoje specifične sociološke strukture v nekem smislu odraža vsa bistvena dogajanja našega širšega okolja, opažamo že tudi med nami posamezne primere zasvojenosti s tem ali onim narkotičnim sredstvom. Čeprav so ti primeri za sedaj resda še osamljeni, pa vseeno opozarjajo na nevarnost. Tudi na področju narkomanij namreč velja, kot pač pri vseh negativnih pojavih,

da je bolje in ceneje preprečevati kot pa zdraviti. Že realna in poštena informacija pa v našem primeru lahko služi kot učinkovito preventivno sredstvo.

In kaj so to narkotična sredstva ali mamila, kot jih laiki običajno imenujemo? Določena sredstva, naravna ali umetna, imajo lastnost, da čisto določeno vplivajo na centralni živčni sistem, pri čemer opažamo predvsem naslednje:

— uporaba takega sredstva povzroča pri človeku občutek ugodja;

— mamilo človeka zasvoji v toliki meri, da postane njegov suženj;

— človek se postopoma navadi na sredstvo, tako da prenese tudi večje količine, ki bi bile za mamil nevajenega človeka lahko smrtno (pravimo, da naraste toleranca na mamilo);

— sredstvu se človek sam ne more odpovedati, čeprav ga nadaljnja uporaba žene v fizični in duševni propad.

Katera so sredstva, ki povzročajo tako tragične in usodne procese? Po današnjih izkušnjah povzročajo toksikomanije predvsem:

— opij in njegovi preparati — morfin, kodein, heroin itd.;

— sintetične snovi, ki imajo podoben učinek;

— razna pomirjevalna in uspavalna sredstva — luminal, meprobamat;

— poživila kot benzedrin, amphetamin itd.;

— halucinogeni ali sredstva, ki povzročajo določena psihopatološka doživlja kot halucinacije in podobno — hašiš, LSD, meskalin itd.;

— analgetiki, to so sredstva za lajšanje bolečin kot npr. plivadon, phenalgot itd.;

— alkohol.

Psihiatri vse pogosteje omenjajo kot povzročitelja toksikomanije prav alkohol, čeprav ga, posebno pri nas, vse prehitro v tej vlogi zasenči drugo, po mnenju psihiatrov manj nevarno sredstvo. Tako smo na primer dokaj tolerantni do človeka, ki popije od časa do časa kozarček ali dva preveč, mladoletnik pa, ki iz radovednosti pokadi cigareto marihuane ter pri tem nosi malo daljše lase, povzroči s tem pravo senzacijo in zgražanje. Pripomnimo naj, da je za tak odnos deloma kriva tudi neopoučenost.

Čeprav je škodljivost nekontrolirane uporabe mamil bolj ali manj znana, je prav, da napišem nekaj besed tudi o tem. Zdravniki delijo droge v glavnem v dve skupini: v mehke droge (marihuana, hašiš), ki so manj nevarne, ker ne povzročajo fizične odvisnosti, ter v trde droge (opij in njegovi derivati ter sintetični preparati), ki so nevarnejši, saj povzročajo že prave narkomanije. Nekateri zdravniki so celo mnenja, da je zloraba alkohola relativno bolj nevarna kot pa jemanje hašiša ali marihuane. Vendar poudarjajo, da pri uživalcih mehkih drog obstaja nevarnost, da preidejo na trde droge. In posledice? Vsako pretirano uživanje narkotikov povzroča sprva preobčutljivost, hitro utrudljivost, razdražljivost itd., temu sledi tesnobno razpoloženje, nakar pride do depresije. Duševna odvisnost, ki se ob tem pojavi, pa povzroča poleg slabljenja ohran-

ZAHVALA

Najlepše se zahvaljujem vsem sodelavcem, žerjavovodjem in vsem iz težke obdelovalnice, ki so prispevali za lepa darila ob mojem odhodu v pokoj.

Vsem litostrojčanom želim še veliko uspehov in zdravja. Iskrena hvala!

Silva Brezovar

nitvenih nagonov tudi upadanje potrebe po socialni aktivnosti. Človek se zapira vase, njegov čut dolžnosti peša, krog interesov se vse bolj oža. Tako stanje se razvije vse do nenormalnih psihičnih stanj. Seveda pa povzroča zloraba drog tudi telesne okvare.

Zdravljenje narkomanije je zahteven proces, ki bi ga pa kot laik težko bolj natančno razložila. Zdravljenje se začne s sprejemom v bolnišnico, kjer pacientu z različnimi sredstvi olajšajo abstinencijske težave. Ko se bolnik telesno okrepi, pa se vključi v skupino, ki jo vodi psihiater. Med zdravljenjem poteka tudi delovna ali šolska rehabilitacija, kakor tudi urejanje odnosov s sorodniki. Prav zato sodelujejo pri zdravljenju narkomanov različni strokovnjaki, zdravniki, psihologi, pedagogi, delovni terapevti in socialni delavci.

Če bo ta prispevek prebral kdo od vas, ki ste drogo že poskusili, če ste ob tem spoznali, da že stopate na pot odvisnosti od droge, če ste spoznali, da tableta le ni tako nedolžna, kot je videti na prvi pogled, in da je ugodje, ki vam ga nudi, varljivo, stopite k svojemu zdravniku ter se o tem pogovorite z njim. Verjemite, da vam bo pravo pomoč lahko nudil le on.

Hilda Čolja

V spomin Jožetu Jagru

Dne 2. 10. 1973 nas je stariše Litostrojčane pretresla vest, da je v Beogradu umrl tov. Jože Jager.

Poslovil se je od nas izreden sodelavec, neomajni tovariš in prijatelj, ki je sodeloval pri izgradnji Litostroja od 1947. do 1958. leta.

Spominjamo se ga še kot 18-letnega mladeniča, ki se je 1947. leta izučil livarskega poklica v takratni podružnici Litostroja na Kodeljevem v Ljubljani. Že kot mladenič ni nikoli štedil svojih moči. Izredno je bil priljubljen tako pri mlajših kot pri starejših sodelavcih, mojstrih in drugih predpostavljenih. Kot delavec livar je bil široko razgledan, venomer se je samoiniciativno zanimal za nove naloge, za vsa strokovna, delovna in družbena vprašanja in probleme. Ves svoj prosti čas je uporabil za učenje in izpopolnjevanje. Z njim si lahko obravnavali in reševali vsakršno strokovno in družbeno vprašanje.

nje, poleg tega je aktivno deloval tako med delavci, med mladino v sindikalni podružnici in v organizaciji ZK Litostroja kakor tudi pozneje v organih samoupravljanja v Litostroju.

V začetku leta 1947 so kadri takratnih podružnic Litostroja prešli v matično podjetje Litostroj, ki je bilo v izgradnji. Iz tistih let se ga spominjamo kot neutrudljivega sodelavca z neomajnim prepričanjem v socializem.

Ob največjih naporih in težavah nam je s svojim optimizmom venomer znova dajal pogum pri reševanju novih nalog.

Ko je bila leta 1952 dokončana kapitalna izgradnja Litostroja, mu niso pošle moči kljub velikim naporom, ki jih je preživel v teh letih.

Zaradi velikega zaupanja delavcev Litostroja in zahteve takratnih delavcev so ga kot 25-letnega mladca delavci izvolili v letih 1954 do 1956 za predsednika delavskega sveta podjetja. V istih letih so ga člani ZK v Litostroju izvolili za sekretarja osnovne organizacije ZK v Litostroju.

V letu 1958 je bil v Litostroju izvoljen za člana v takratni okrajni in pozneje republiški sindikalni svet.

Tovariš Jože Jager se je venomer vračal med nas, ohranjal stik s proizvodnjo, s stanjem in problemi v industriji ter pomagal z nasveti.

Poslednjih deset let, ko je že deloval na novih delovnih mestih v Beogradu, se je prav tako stalno vračal med nas, kadar je bil službeno ali pa na dopustu v Ljubljani.

Ob njegovi prerani smrti mu izrekamo zahvalo za vse njegovo delo, tovarišvo, vero v človeka, njegovo pomoč in sodelovanje. Del njegove življenjske poti je vgrajen v Litostroj, zato ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Tovariši, nismo vas pozabili!

Litostroj je zopet praznično pričakal svojo obletnico. Ob jubileju so se vrstile športne prireditve, jubilatni so prejeli priznanja za dolgoletno in plodno delo, celotni kolektiv pa je praznik svoje tovarne počastil s tradicionalnim Soriškim taborom.

Nekaj tovarišev in zvestih sodelavcev podjetja pa žal ni moglo sodelovati v prazničnem vzdušju tovarne. Bolezen ali poškodba pri delu sta jih za dolge mesece priklenili na posteljo. Ker so navajeni na aktivno, delovno življenje, se kar ne morejo vživeti v novo vlogo, ko so prisiljeni samo čakati, kdaj bodo zdravi ponovno lahko stopili čez prag tovarne med delovne tovariše. Najhujiši pri vsem tem pa je občutek, da si postal nekoristen, in da so te pozabili.

Ena od glavnih nalog sindikalne podružnice v podjetju je skrb za oblikovanje dobrih tovariških in humanih odnosov v kolektivu. Zato je tudi njena naloga, da delavcem, ki so prizadeti zaradi bolezni, nudi vso moralno oporo in če je potrebno, tudi materialno pomoč. Zato je komisija za socialna vprašanja pri izvršnem odboru sindikata sklenila, da ob jubileju tovarne obišče vse, ki so že dalj časa v bolniškem staležu, ter ob tem ugotovi, v koliki meri so posamezniki med njimi zaradi bolezni tudi materialno prizadeti. V teh dneh so člani komisije obiskali trideset bolnih sodelavcev. Bili so na Stajerskem, Dolenjskem, Gorenjskem in seveda tudi v Ljubljani. Kamorkoli so prišli, povsod so bili sprejeti z veseljem in hvaležnostjo. To nam pričajo tudi številne iskrene, tople besede zahvale. Iz tega sklepamo, da je dosežen glavni namen akcije, ki je tudi letos kot vsa leta doslej v celoti uspela.

Komisija za socialna vprašanja

Človek in njegovo okolje

Teško pričakovana stolpnica v Gorazdovi ulici št. 15, 17 in 19 je končno dograjena. Tu so našli stanovanja predvsem litostrojčani.

Življenje v teh stolpnicah se počasi uravnava. Naj povemo, da prebivalce moti le novogradnja SGP Grosuplje. Ko so izbirali stanovanja, sploh niso vedeli, da jim bodo tako blizu postavili še dve stolpnici. Sedaj so se s stolpnicami že pomirili, željno pa pričakujejo konec gradnje.

Stanovalci litostrojških stolpnic posvetijo med drugim mnogo skrbi končni ureditvi parka pred poslopji. Med litostrojčani je mnogo lastnikov motornih vozil, ki zvedavo iščejo parkirni prostor, družine z otroki pa igrišča.

Bojazen, češ da bo denar za ta park vržen stran, je prav gotovo neopravičena. V te stolpnice so se vselili predvsem stanovalci, ki so že stanovali v podobnih stanovanjih in so zato zelo disciplinirani. Seveda so tudi taki, ki ne zaklepajo vhodnih vrat, nekateri puščajo svoje otroke pred bloki brez nadzorstva in podobno. To so sicer malenkosti, a tudi te malenkosti bodo stanovalci prav gotovo uredili.

Lahko trdimo, da se bodo veliki večini stanovalcev, ki želijo imeti urejeno okolje, prav gotovo pridružili tudi ostali, saj smo med pogovorom s stanovalci ugotovili, da si vsi želijo, da bi bilo čim manj hrupa, otroci naj bi po stopniških manj kri-

čali. Otrokom bi bilo treba prepovedati onesnaževanje prostora pred vhodi.

Hišni svet vljudno naproša starše, naj po svojih močeh pripomorejo, da bi bil v bloku večji red.

S. R.

Odšel v pokoj

Dne 30. septembra letos je odšel v pokoj naš dolgoletni sodelavec Franc VIDMAR, delovodja izdelave vzrjencev v pločevinarni. Dobremu tovarišu, ki je bil z nami od 5. novembra 1951, želimo še mnogo zadovoljnih in zdravih let. (Foto P. V.)

II. avto rally na Češko

Naše podjetje je prejšnji mesec priredilo že drugi avto rally na Češko. Udeležilo se ga je kar 80 Litostrojčanov, ki so se na pot podali s 30 avtomobili.

Na avtomobile smo pritrdili nalepke, nataknilo smo si oranžne TRIM klobučke in veselo na pot!

Zaradi goveje parkljevke v Avstriji smo morali letos preusmeriti našo pot na Češko prek Nemčije, saj Čehi ne dovolijo direktnega vstopa iz Avstrije. Pa nič zato, saj smo videli toliko novega in lepega. Peljali smo se po sončni Avstriji prek Visokih Tur (Hohentauern) do Liezena in nato dalje ob reki Dovani, ki je tu počasna, globoka in plovna. Pritegnil nas je pogled na velike ladje in tovarne vlačilce, ki jih na slovenskih rekah pač ne vidimo. Hitro nam je mineval čas in že smo bili pred nemško mejo. Dvema našima udeležencema sta se pripetili majhni nezgodi, in to po njuni krivdi; strogi Nemci so jima namreč odvzeli potni dovoljenje, ker sta imela na svojih avtomobilih preveč izrabljene gume. Šele ko sta kupila nove, sta lahko z nami nadaljevala pot. No, to sta kmalu uredila in že smo se peljali skozi izredno zanimivo mesto Passau ob Donavi. Pozdravila nas je mogočna katedrala in žal nam je bilo, da smo si to mesto ogledali le mimogre-

ne in nespametne reči. Tu lahko kupiš prav lepe kristalne kozarce, vaze in okraske ter dobre športne rekvizite. Seveda se ti lahko pripeti, da v naglici ustreliš velikega kozla, saj vse, kar prodajajo, res ni preveč kvalitetno, in tudi ne prepoceni.

Tu smo tudi kósili, nato pa smo se odpeljali, tako kot lani, na ogled gradu Orlik in potem z ladjo po Vltavi nazaj do našega rekreacijskega centra. Vožnja je bila zelo prijetna, saj se nam je oko spočilo ob zelenem obrežju, poraščenem z borovci in smrekami, temna voda, ki je globoka ponekod tudi do 70 m, pa nam je pričarala skoraj grozečo, a čudovito naravno divjino. Ko smo prispeli do cilja, smo veselo poskakali z ladje in odšli na večerjo. Po večerji smo se tudi tokrat v ritmu harmonike vrteli do desete ure zvečer.

Tretji dan je bil določen za ogled Prage.

Praga je zelo staro mesto, ki skriva v sebi vse polno drobnih zanimivosti, da o mogočnih

a končno je le odpotoval z nami ob požrtvovalni skrbi naše medicinske sestre iz litostrojske ambulante. Ob tej priložnosti se ji za vso njeno skrb še posebej zahvaljujemo.

Četrty dan se je naša družba razdelila na dvoje. Eni so odšli bodrit naše kegljačice, ki so se pomerile s Čehinjami v kegljanju in tudi zmagale. Sreča in vzdušje med mladimi športnicami sta bila nepopisna, ostali pa so se zbrali in se s petnajstimi avtomobili odpeljali z nami na ogled gradu Hluboka pri Čeških Budjejevicah.

Grad se je zlatil v jesenskem soncu, ko smo se pripeljali do vznožja, parkirali in odšli dalje peš do grajskega parka in nato na ogled gradu. To je menda najlepši grad ne le v Češki, ampak na svetu. Kaj vse so tu ustvarile pridne roke naših prednikov! V gradu lahko občudujemo mnogo čudovitih rezbarskih del, saj so kar cele sobane obložene z rezbarijo in kristalom, po tleh pa so položene razkošne preproge, na stenah pa vise bogati gobelini iz prejšnjih stoletij. Vse povsod visijo orožje, lovske trofeje, umetniška dela znanih in neznanih mojstrov. Ob tem naštevanju ne smem pozabiti na bogato grajsko knjižnico. Vsega tega, kar smo lahko občudovali v tem gradu, sploh ne morem opisati, a vendar me obenem obhaja misel, kako je v teh grofovskih časih in pri tem bogastvu in krasoti životalil mali človek. Premišljuje o tem, koliko znoj in krvi je pretil grofovski podložnik, da je ustregel vsem raznovrstnim željam mogočnika, a vendar je ob vsem trpljenju ostajal vedno le v njegovi senci; bil je le podložnik brez imena.

Ko sem si ogledovala vse te krasote, se mi je tudi utrnila misel, da je bilo v preteklosti res vse lepo, a vseeno raje živim v svobodi današnjega dne.

Zadnji dan, v ponedeljek, 24. septembra, smo se zjutraj poslovili od naših gostiteljev ter se odpravili na pot domov. Sprva je le rosilo — v Avstriji pa je pričelo deževati; tu in tam smo zavozili v gosto meglo, tako da smo komaj videli pot pred seboj. Na poti smo prispeli do turističnega mesteca Gmunda, ki leži ob krasnem Sanjskem jezeru (Trauensee), ki pa se nam ob deževju ni zdelo prav nič sanjsko. Te sanje smo si lahko samo predstavljali: bilo bi zelo lepo, če bi posijalo sonce, a tega na žalost tudi naše vroče želje niso zvale na plano. Namesto sonca so nas pozdravili le lepi, beli labodi, ki so se zibali na jezerski gladini.

Že smo hiteli naprej in naprej, vse do manjšega kraja Scheifling. Tu smo čakali drug drugega skoraj debelo uro, tako da je končno okoli 17 avtomobilov od tu naprej nadaljevalo pot do Ljubljane. Vračali smo se skozi Celovec in prek Ljubelja. Na Ljubeljski cesti pa je pričelo liti, iz naših hribov je tako grmel in se bliskalo, da nas je bilo kar pošteno strah. No, to naj bi bila dobrodošlica ob povratku v ljub-

Sulc, to je slika moje žene; obrni jo, pa boš videl mojo taščo.

Ijeno domovino. Res pa je, da si vselej, ko se vračamo iz tujine, priznamo, da smo doma najbolj srečni.

Naj končam; izlet je v celoti uspel, prepričana sem, da več-

na udeležencev soglaša s tem in da si še želi takih prijetnih potovanj.

Na svidenje na naslednjem rallyju!

TE-MA

Lojzetov stric

Z Lojzetom sva že dolgo let nerazdružljiva prijatelja. Veliko sem z njim preživel lepega, a tudi težav je bilo dokaj. Pred dnevi sva se zopet srečala in pokramljala o tem in onem. Obujala sva spomine na preteklost in pogovor je nanesel na strica.

»Imaš kakšnega strica?« me je kar na lepem začel spraševati.

»Seveda ga imam, in to v Ameriki,« sem se hitro pohvalil.

»Aa, v Ameriki? O, ta pa ni reven, kajne da ne.«

»Eh, bogat pa tudi ni. Pred leti je prišel domov in takrat mi je poklonil dolar. Moško mi je dejal: 'Na, to ti dam, pa le šparaj.' Dobil sem vtis, da je zanj tisti denar veliko pomenil. Ko sem ga pozneje prodal, sem dobil zanj dobrega jurja.«

»Kje pa so tvoji strici, Lojze?«

»Moji so raztepeni po vsej Kranjski. Saj veš, v prejšnjih časih je bilo v kajžah po navadi dosti otrok in tudi pri nas ni bilo nič drugače. Mati mojega očeta jih je povila enajst, no ja, in tako je dosti stricev pri hiši. Moj oče je bil najmlajši, strgavček so mu rekli. Moral bi od kajže, če se ga ne bi usmilil stric Matic. Nekega dne je pogumno stopil v imenu vseh pred svojega očeta in dejal: 'Veste kaj, oče. Najstarejši sem in kajža naj bi bila moja, ampak je ne maram. Zdrav sem in krepak, v šolo me dajte. Domačijo pa dajte Janezu, ki je najbolj zanikr, kar nas je pri hiši.' Stric Matic je mislil na mojega očeta. Oče, ki je poslušal Maticovo modrost, je povprašal: 'Ja, Matic, pa boš zadovoljen, če ti prisodim samo šolo. Kaj boš na stara leta, kam boš svojo glavo djal, ko boš brez doma?'

»Oče, kaj mi mar stara leta, kaj mi mar, kaj bo takrat. Tako napravite, kakor pravim, pa bo.«

Nekega dne so šli delat pismo, kajžo je dobil moj oče, stric Matic se je šel šolat v Ljubljano.«

»Kaj pa ostali strici?«

»Saj pravim, kar raztepli so se po Kranjskem,« je dejal Lojze. »Veš, potem, ko je zagospodaril moj oče, so bili strici malokdaj doma. Najbolj imeniten se mi je zdel stric Matic. Hodil je pokonci in kadil viržinke, pa učeno je govoril. Oče ga ni rad poslušal. Vedno mu je govoril: 'Matic, ti boš menda večni študent.' Stric Matic pa nazaj: 'Ja, kakšni pa ste, kako pa gledate na ta naš svet. Vidim, da ne veste, kaj je moderno. Moderno je študirati vse življenje. Ja, ja, zato pa je tako, ker kar naprej študirate,' je nadaljeval oče. Veš, komu si podoben, Matic? Nekoč sem bral pesem o brezskrbnem hrošču, ki je tako kot ti čas zapravljaj, nazadnje ga je zima vzela, le poslušaj:

Mali hrošček je porasel iz ličinke v velikana, ni bilo mu primerjave, kar premogla je poljana.

Srečno in samozavestno preletaval je po svetu, brez skrbi in brez trpljenja mu minil je čas v poletju.

Ni nabiral sočne hrane za nesrečno dolgo zimo, mislil si je, kaj bi hrana, saj bom spal in pojde mimo.

Pa prišla je zima bela, mrzel veter, mrzle slane, hrošček trepetal je v mrazu brez kotička in brez hrane.

V smrtne boju pa priznal je, da si sam je kriv trpljenja, ker zapravil je poletje v urah praznega življenja.

No, vidiš, Matic, taka je pesem in prav tak si ti. Pesem je sicer malo otročja, pove ti pa je veliko modrost, večjo od tvoje, je končal oče.«

J.O.

V Červeni ob Vltavi so se konjički odpočili — mi tudi (Foto Mikić)

de, saj je znano, da se prav tu razteza najlepši predel Nemčije.

Naša pot po Nemčiji je bila žal le kratkotrajna, narava je hitro spreminjala svojo podobo in že smo bili na nemško-češki meji.

Po dolgočasnem in počasnem urejanju formalnosti tako enim kot drugim obmejnih uradnikov smo končno prispeli na Češko. Lepa asfaltirana cesta, ki se je vila med gozdovi in skrbno obdelanimi polji, nas je pripeljala do večjega mesta Piska in nato do rekreacijskega centra ZVZ v Červeni.

Prisrčna dobrodošlica, pozdravi sem, pozdravi tja, in že smo povečerjali. A ne mislite, da smo takoj odhiteli k počitku, kje pa! Prepevali smo in si še malo brusili pete, saj smo imeli s seboj dobrega harmonikarja. Moram reči, da nismo bili prav nič utrujeni, saj je bila vsa naša družba kot ena sama družina. Razšli smo se šele pozno ponoči. Prenočili smo v ljubkih hišicah in si nabrali novih moči za prihodnji dan.

Druga dne, 21. septembra, smo se z avtobusi odpeljali v mesto Pisek, kjer smo imeli prosto dopoldne — tekali smo po trgovinah in nakupovali pamet-

Hradčanih, ki ponosno in vzvišeno bedijo nad svojim mestom, sploh ne govorimo. Tu je zbrano toliko lepote na enem mestu, da v tako kratkem času, ki nam je bil odmerjen, res nismo mogli veliko videti. O Pragi nam bo ostala le bežna slika, in če bomo hoteli spoznati večji del njenih lepot, se bomo morali še vrniti v svoj rekreacijski center, a kaj, ko smo za ta večer imeli predvideno slavnostno večerjo in uradno slovo od čeških prijateljev. Zaigrala je godba, zazveneli so kozarci ob zdravici za dobro prijateljstvo in srečno prihodnost. Zapeli smo nekaj slovenskih pesmi in veselje je trajalo pozno v noč. Naj vam zaupam, da smo se napelesali za nekaj let nazaj in naprej. Veselje nam je skalila le bolezen našega tovariša, ki je tako zbolel, da so ga morali odpeljati v bolnišnico. Vse je kazalo, da ne bo mogel na dolgo pot domov,

Mala slikovna križanka

	KIKI-RIKI	STARO GREŠKO POTUJOČI PEVEC	ZDRAVILNA RASTLINA	TUJ DVOGLA SNIK	POŽI-REK	SKUPNI ENAKIJI ČELIC V TELESU	DIELEČA RASTLINA NIK	KONJE-LAHKE KONJENCE	BOGINA ATENA (PRINIK)
DANSKI PESNIK 1800-1850									
LADJA VLAČILKA									
MESTO V BACU OB TISI				KISLA KRHA AVSTR. POR. AG.					
ZO. ČRKA ABECEDE		PRE-DLOG GALI			ŽILA DOVOD. TOVARNA V NIŠU				
VAS POD KRINOM			SORODNIK ELE-NENT						
SREDNJEVAŠKA ŽUPA V SRBIJI							OBRA-DOVIC		

Časopis »Litostroj« izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 5800 izvodov — Ureja ga uredniški odbor — Glavni urednik Vladimir Kovač — Odgovorni urednik Pavel Perko — Tehnični urednik Estera Lampič — Telefon uredništva 56-021 (h. c.) int. 246 — Poštnina plačana v gotovini — Rokopisov ne vračamo — Tiska tiskarna ČZP »Primorski tisk« v Kopru — 1973